

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra práva

Bakalářská práce

**Formy náhradní rodinné péče v ČR se zaměřením
na pěstounskou péči**

Eliška Syrová

© 2017 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Eliška Syrová

Hospodářská a kulturní studia

Název práce

Formy náhradní rodinné péče v ČR se zaměřením na pěstounskou péči

Název anglicky

Forms of substitute family care in the Czech Republic focused on foster care

Cíle práce

Cílem bakalářské práce je komplexní zpracování problematiky jednotlivých forem náhradní rodinné péče z pohledu platné právní úpravy se zaměřením zejména na na vývoj pěstounské péče v České republice a následnou charakteristikou její aktuální podoby v českém právním řádu.

Dílčím cílem práce je provedení výzkumu v oblasti pěstounské péče se zaměřením na pěstounské rodiny a jejich názory na samotný proces zprostředkování pěstounské péče, jeho klady a zápory a případné poznámky nebo návrhy na zlepšení.

Metodika

- shromáždění podkladů pro zpracování zadané práce
- analýza prostudovaných podkladů teoretické části práce
- získání podkladů pro praktickou část práce,
- vyhodnocení získaných dat pro zpracování praktické části práce
- sumarizace výsledků a jejich vyhodnocení
- diskuze, závěr

Doporučený rozsah práce

30 – 40 stran

Klíčová slova

Náhradní rodinná péče, pěstounská péče, pěstoun, rodina, proces zprostředkování, pěstounská péče na přechodnou dobu, právní řád

---

Doporučené zdroje informací

- Bubleová, V. Adopce.com: průvodce náhradní rodinnou péčí. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2014. 33 s.
- Gabriel, Z.; Novák, T. Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči. Praha: Grada, 2008. 144 s. ISBN: 978-80-247-1788-3
- Lovasová, L. Rodinné vztahy. 1. vyd. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. ISBN: 80-86991-66-0.
- Matějček, Zdeněk. O rodině vlastní, nevlastní a náhradní. Praha: Portál, 1994. 98 s. ISBN: 80-85282-83-6
- Matějček, Z., et al. Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny. Praha: Portál, 1999. 183 s. ISBN: 80-7178-304-8
- Nožířová, J. Náhradní rodinná péče. 1. vyd. Praha, 2012. ISBN: 978-80-86131-91-7.
- Smolíková, V. Tradice pěstounské péče v českých zemích. Ostrava: Key publishing, 2014. 78 stran. ISBN: 978-80-7418-218-1
- Sobotková, I. Pěstounské rodiny: jejich fungování a odolnost. Praha: MPSV, 2003. ISBN: 80-86552-62-4
- Vránová, L. Sociálně-právní analýza přechodné pěstounské péče v České republice. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2011. 77 s. ISBN: 978-80-87455-09-8
- Zezulová, D. Pěstounská péče a adopce. Praha: Portál, 2012. 197 s. ISBN: 978-80-262-0065-9
-

Předběžný termín obhajoby

2016/17 LS – PEF

Vedoucí práce

JUDr. Jana Borská, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra práva

Elektronicky schváleno dne 13. 11. 2016

JUDr. Jana Borská, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 14. 11. 2016

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 08. 02. 2017

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Formy náhradní rodinné péče v ČR se zaměřením na pěstounskou péči" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 14. 3. 2017

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala paní JUDr. Janě Borské, Ph.D, za cenné a odborné rady, které mi pomohly k vypracování této bakalářské práce.

Formy náhradní rodinné péče v ČR se zaměřením na pěstounskou péči

---

Forms of substitute family care in the Czech Republic focused on foster care

Souhrn

Tato bakalářská práce se zabývá analýzou současné podoby náhradní rodinné péče v České republice a podrobněji se pak zaměřuje na pěstounskou péči a její proces zprostředkování v českém právním řádu. V teoretické části jsou vymezeny základní pojmy, které se týkají náhradní rodinné péče a jejích jednotlivých forem. Podrobněji byla zpracována pěstounská péče v historickém kontextu až po současnost. Dále je zde charakterizována pěstounská péče na přechodnou dobu neboli profesionální pěstounská péče, proces zprostředkování a jednotlivé dávky a financování.

O samotném procesu zprostředkování a přijetí dítěte do pěstounské péče pojednává praktická část, která je rozdělena na dvě části. První část zabývá procesem získání dítěte do péče očima pracovnice neziskové doprovázející organizace Dobrá rodina. Druhá část se věnuje osobním zkušenostem pěstounských rodin s průběhem získání dětí do péče včetně kladů a záporů celého procesu. Výzkum byl proveden s využitím kvalitativní metody – nástroje strukturovaných rozhovorů s předem stanovenými otázkami pro respondenty. Výsledkem je pak názor jednotlivých pěstounských rodin a zástupce doprovázející organizace na celý proces zprostředkování pěstounské péče.

Přínosem této práce je především ucelený pohled na současný systém právní úpravy pěstounské péče a snaha o přiblížení se problematice procesu zprostředkování a svěřením dítěte do náhradní rodinné péče. Práce rovněž poskytuje základ pro následující možný výzkum v oblasti náhradní rodinné péče.

Klíčová slova: Dobrá rodina, náhradní rodinná péče, pěstoun, pěstounská péče, pěstounská péče na přechodnou dobu, právní řád, profesionální pěstounská péče, rodina

Summary

This bachelor thesis deals with the analysis of the current form of substitute family care in the Czech republic and in more detail then focuses on foster care and the process of mediation in the Czech legal order. In the theoretical part we defined the basic concepts that relate to the replacement of family care and its various forms. More detail was handled by foster care in a historical context to the present day. Furthermore, it is here characterized by the foster care on a temporary basis or professional foster care, the process of mediation and the individual benefits and financing.

The very process of mediation and the adoption of a child in foster care discusses practical part, which is divided into two parts. The first part deals with the process of getting the child into the care of the eyes of the worker, non-profit accompanying the organization of a Good family. The second part is dedicated to the personal experiences of foster families with the course of getting children into care, including the pros and cons of the whole process. The research was conducted using structured interviews with predetermined questions for the respondents. The result is then the view of the individual foster families and representative accompanying the organization on the whole process of arranging foster care.

The benefit of this work is primarily a coherent view on the current system of legal regulation of foster care and the effort to approach the issue of the mediation process and placing the child in alternative family care. The work also provides the basis for the following possible research in the area of alternative family care.

Keywords: Good family, substitute family care, foster-father, foster care, foster care for a temporary period, the juristic system, professional foster care, family

Obsah

1 Úvod.....	10
2 Cíl práce a metodika	11
2.1 Cíl práce.....	11
2.2 Metodika.....	11
3 Teoretická část.....	13
3.1 Rodina	13
3.1.1 Rodina náhradní	13
3.2 Náhradní rodinná péče v ČR.....	14
3.2.1 Svěření do péče jiné osoby	15
3.2.2 Poručenství s osobní péčí	16
3.2.3 Opatrovnictví	17
3.2.4 Osvojení (adopce)	17
3.3 Pěstounská péče	20
3.3.1 Historie pěstounské péče v českých zemích.....	21
3.3.2 Pěstounská péče na přechodnou dobu.....	24
3.3.3 Zprostředkování pěstounské péče	26
3.3.4 Dohoda o výkonu pěstounské péče.....	31
3.3.5 Dávky a financování.....	32
4 Praktická část	34
4.1 Výzkumná metoda	34
4.2 Doprovázející organizace Dobrá rodina.....	35
4.2.1 Rozhovor s pracovníci doprovázející organizace	36
4.3 Rozhovory s pěstounskými rodinami.....	41
4.3.1 Charakteristika respondentů	41
4.3.2 Otázky pro respondenty.....	43
4.3.3 Přepis odpovědí a analýza	44
5 Výsledky a diskuze	58
6 Závěr.....	61
7 Použitá literatura	63
7.1 Bibliografie	63
7.2 Elektronické zdroje	64
8 Přílohy	66
8.1 Příloha č. 1 – Formulář žádosti o výkon pěstounské péče	66

Seznam tabulek

Tabulka 1: Respondeti	43
-----------------------------	----

Seznam zkratk

ČR – Česká republika

MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí

NOZ – Nový občanský zákoník

NRP – Náhradní rodinná péče

OSPOD – Orgán sociálně-právní ochrany dětí

PP – pěstounská péče

PPPD – pěstounská péče na přechodnou dobu

Sb. m. s. – Sběrka mezinárodních smluv

1 Úvod

*„Rodina je jednou z nevyhnutelných podmínek štěstí.“
(Lev Nikolajevič Tolstoj)*

Pro správný vývoj a výchovu dítěte je vlastní rodina nepochybně nejlepším možným prostředím. Každé dítě má právo vyrůstat ve fungující rodině, avšak pokud jeho biologická rodina z nějakých důvodů selže, je nutné přistoupit k náhradní výchově. Náhradní výchova je členěna na ústavní péči a náhradní rodinnou péči. Náhradní rodinná péče má dle zákona přednost před výchovou v ústavních zařízeních, a to zejména proto, že se nejvíce podobá původní rodině opuštěného dítěte. Podle mnohých odborníků představuje tato výchova nejlepší alternativu náhradní výchovy.

Přesto se v dnešní době mnoho dětí nachází v ústavních zařízeních. Ačkoliv jsou tato zařízení speciálně vybavena pro výchovu dětí, opuštěným dětem nenahradí to, co by našly v přirozeném rodinném prostředí – lásku, rodičovský vzor a pocit bezpečí. Péče o děti v náhradních rodinách vyžaduje plné nasazení náhradních rodičů, kteří jsou odborně vyškolení a připraveni na roli náhradních rodičů. Dětem je nutné zajistit pocit porozumění a podpory v této životní situaci.

V současném systému náhradní rodinné péče v České republice se využívá především osvojení a pěstounské péče. Pěstounská péče, jako jedna z forem náhradní rodinné péče, prošla velkým procesem novelizace, a to v případě Nového občanského zákoníku v roce 2012 a Zákona o sociálně-právní ochraně dětí v roce 2013. Do této formy péče se nejčastěji dostávají děti, které nemohly být z určitých důvodů osvojeny. Jedná se o děti s nepříznivým zdravotním stavem, staršího věku, jiného etnického původu či děti, které nejsou tzv. právně volné a jejich biologičtí rodiče odmítají udělit souhlas k osvojení. Oproti osvojení je pěstounská péče znevýhodněna tím, že náhradní rodiče musí být připraveni na možnost vrácení dítěte do své biologické rodiny, pokud dojde ke zlepšení situace a aktuální podmínky vyhovují k řádné výchově dítěte. Vykonávat pěstounskou péči tedy přísluší pouze psychicky odolným jedincům, kteří jsou s tímto faktem smířeni a během pěstounské péče se snaží dětem poskytnout tu nejlepší péči a výchovu, jaká se jim může naskytnout.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Cílem této bakalářské práce je komplexní zpracování právní úpravy jednotlivých forem náhradní rodinné péče se zaměřením zejména na vývoj pěstounské péče v České republice a následně charakteristiky jednotlivých druhů v historickém kontextu.

Dílčím cílem práce je na základě provedeného kvalitativního výzkumu uvést konkrétní případy jednotlivých pěstounských rodin a pomocí shromáždění a zpracování dat získat názor na proces zprostředkování a svěření dětí do pěstounské péče, uvést klady, zápory a případné poznámky či návrhy na zkvalitnění procesu.

2.2 Metodika

V prvotní fázi budou shromážděny podklady pro zpracování zadané bakalářské práce. Jedná se o odbornou literaturu, publikace a texty v digitální podobě, týkající se tématu náhradní rodinné péče. Metodou pro přípravu obsahové stránky práce bude třídění a shromáždění potřebných dat a analýza právních textů, které umožní snazší orientaci v množství informací potřebných k naplnění jednotlivých cílů práce.

Po shromáždění veškerých potřebných dokumentů následuje studium odborné literatury, díky kterému bude možné vypracovat teoretickou část. V teoretické části práce budou definovány základní pojmy, které vystihují podstatu práce. Těmito pojmy jsou rodina, náhradní rodina, náhradní rodinná péče, pod kterou pak spadají jednotlivé formy náhradní rodinné péče, jako je svěření do péče jiné osoby, poručenství s osobní péčí, opatrovnictví, osvojení a v neposlední řadě také pěstounská péče. Autorka se zaměří zejména na zkoumání institutu osvojení, který bude prozkoumán detailněji se zaměřením na právní úpravu a postavení tohoto pojmu v českém právním řádu. Větší pozornost bude kladena na pěstounskou péči s využitím popisu vývoje z historického hlediska od počátku 19. století přes období první republiky, období druhé světové války a období po roce 1989. V jednotlivých obdobích bude kladen důraz na právní úpravu pěstounské péče v tehdejší době. Dále bude v práci charakterizována pěstounská péče na přechodnou dobu neboli profesionální pěstounská péče. Velký důraz v teoretické části bude kladen na proces zprostředkování a svěřování dítěte do pěstounské péče v České republice, který je pak stěžejním tématem praktické části bakalářské práce. V teoretické části pak budou podrobně

charakterizovány jednotlivé kroky tohoto procesu. Poslední část teoretické části se bude týkat financování a dávek pěstounské péče, které budou v jednotlivých bodech charakterizovány.

Dalším naplněním dílčího cíle této práce bude získání podkladů pro praktickou část bakalářské práce. Praktická část se bude týkat pěstounské péče a jejího procesu zprostředkování a svěřování dítěte do péče. Jelikož se dle dostupných statistik jedná o nejčastější formu náhradní rodinné péče, bude právě proto podrobněji rozebrána a analyzována v praktické části práce. Podklad pro zpracování praktické části bude tvořit kvalitativní výzkum. Praktická část bude rozdělena na dvě části. První část se bude zabývat procesem zprostředkování pěstounské péče očima zástupce doprovázející organizace Dobrá rodina, druhá část výzkumu se pak bude věnovat taktéž procesu získání dítěte do péče, avšak očima pěti pěstounských rodin z různých krajů České republiky. Pro výzkum bude použita metoda řízených rozhovorů na základě předem připravených otázek. Rozhovory s pěstounskými rodinami se uskuteční díky dlouhodobé spolupráci s doprovázející organizací v rodinném prostředí, popřípadě přímo v sídle organizace.

Rozhovory budou prováděny na základě předem připravených otázek, které budou pokládány srozumitelně a jednoznačně tak, aby otázce porozuměli všichni respondenti. Zároveň budou pokládány otázky volné, které respondentům nenabízejí žádnou možnou variantu odpovědi a respondenti tak budou mít volný prostor k vyjádření. Otázky budou rozděleny do tří bloků – úvodní otázky, které účastníky vtáhnou do tématu, následují otázky týkající se přímo procesu zprostředkování, a nakonec otázky týkající se možných doporučení či návrhů, jak zkvalitnit tento proces. Jednotlivé otázky pak budou podrobně vyjmenovány v praktické části práce. Pěstounským rodinám budou kladeny odlišné otázky než pro pracovníky neziskové organizace. V obou případech však bude kladen důraz na samotný průběh přijetí dítěte do náhradní rodinné péče a cílem bude zjistit názory pěstounských rodin a neziskové organizace na danou problematiku, klady a zápory a možné změny procesu zprostředkování.

Rozhovory budou se svolením respondentů nahrávány a následně přepsány a analyzovány. Získaná data budou vyhodnocena a bude provedena následná sumarizace výsledků a jejich vyhodnocení s využitím metody syntézy a komparace. Z vyhodnocených dat budou přijata opatření ke zjištění případných nedostatků.

3 Teoretická část

3.1 Rodina

Co je to rodina? Rodina je zajisté nejstarší lidskou společenskou institucí. Vznikla nejen z přirozeného pudu, ale především z potřeby své děti ochraňovat, učit, vzdělávat a připravovat pro život. A právě tato potřeba přetrvává i do dnešních let, i když v poněkud jiném smyslu, a to ve smyslu potřebou životní a potřebou vzájemné pomoci a opory jednoho v druhém. (LOVASOVÁ, 2006)

Dítě za svou rodinu pokládá a přijímá ty osoby, které se k němu chovají mateřsky a otcovsky. Rodina ovlivňuje vývoj dítěte v jeho nejcitlivějších fázích vývoje a nepřírozenějším způsobem dokáže uspokojovat jeho základní psychické potřeby. (MATĚJČEK, 1994) Z toho vychází potřeba životní jistoty, která je pro dítě potřebou nejvýznamnější a měla by pro něj znamenat základní životní jistotu. V neposlední řadě je rodina také modelem mezilidských vztahů, který si dítě ponese dál do svého vlastního života a s tímto modelem bude poměřovat všechny své vztahy, do kterých samo vstoupí.

3.1.1 Rodina náhradní

Tento termín je v dnešním světě hojně užíván. Ač toto slovo v lidech vzbuzuje představu něčeho nepravého, zdánlivého, méně hodnotného či nahrazovaného, je to vžitý termín, který vstoupil dokonce i do zákona, v němž se mluví o náhradní rodinné péči. Jak již bylo zmíněno v předchozí kapitole, dítě za své rodiče přijímá ty, kteří se k němu chovají mateřsky a otcovsky a vůbec nezáleží na tom, zda na to mají potvrzení, a nezáleží ani na tom, co mu říká zákon, soud či parlament. Dítěti záleží pouze na jeho „lidech“, kteří ho vychovávají a představují jeho rodinu. (GABRIEL, a další, 2008)

Instituce náhradního rodičovství je jistě tak stará, jako rodina samotná. V historii, pokud se dítě z nějakého důvodu ocitlo bez rodičů či jiných příbuzných, bylo často přijímáno za své jinými lidmi, tj. nevlastními. Kulturní vývoj pak dal tomu přijetí „cizího dítěte“ různé formy a pojistil je zákony, neboť společnost přiznala, že jde o velice důležitou věc. (MATĚJČEK, 1994) Zachraňuje se tak lidská bytost a společnost tím mnoho získává, neboť jinak by tento jedinec vůbec nepřežil, nebo by vyrostl v jiné,

nerodinné výchově a zkazil by se natolik, že by společnosti byl spíše ke škodě než k užítku. (ZEZULOVÁ, 2012)

Důvodů, proč jsou takové děti umisťovány do náhradní rodinné výchovy, je celá řada. Příkladem může být např. úmrtí rodičů, jejich emigrace nebo zmizení. Mohou onemocnět vážnou chorobou a tím pádem se nedokáží o své vlastní dítě postarat. Někdy se však bohužel stává, že se o dítě starat nechtějí nebo se starají tak, že to odporuje zákonům či úmluvě ochraně dítěte. V takovém případě je pak dítě z rodiny odebráno. Děti pak putují do jedné z forem náhradní rodinné výchovy, kdy je hlavním zájmem a cílem poskytnout dítěti možnost vyrůstat ve fungující a šťastné rodině.

V první řadě bývá upřednostňována výhradní, převážná či částečná péče babiček a dědečků, tedy nejbližších příbuzných, které dítě, kromě rodičů, má. Babičky dětí bývají velice zkušené a odpovědné, jelikož již děti vychovaly. Mívají větší porozumění pro dítě a jsou ochotné mu co nejvíce pomoci. (MATĚJČEK, 1999)

Pokud však dítěti nemůže být zajištěna patřičná péče ve vlastní širší rodině, přichází na řadu další možnosti. Na prvním místě se zpravidla nachází osvojení (adopce), kdy dítě nabývá všech práv a povinností, jako by mělo své vlastní rodiče. Dítě již není považováno za „nevlastní“, nýbrž za vlastní. V případě, že se dítě nepodaří osvojit, přichází na řadu pěstounská péče. V tomto případě stát přispívá na výchovu dítěte a zajištění jeho potřeb pěstounům, kteří se o dítě starají. Dítěti zůstává příjmení jeho vlastních rodičů a vlastní rodiče, ač se o dítě nemohou nebo nechtějí starat, nepřicházejí o práva a povinnosti, které k dítěti mají.

3.2 Náhradní rodinná péče v ČR

Rozlišujeme dvě formy náhradní péče o děti. Jednou z těchto forem je *náhradní výchovná péče*, ve které je dětem, které nemohou být z určitých důvodů vychovávány ve své rodině, poskytnuta péče ústavní, ve které je dítě vychováváno, dokud nedospěje. Forma *náhradní rodinné péče* je poskytována tzv. „náhradními“ rodiči v prostředí, které má dítěti co nejvíce připomínat přirozený život v rodině. (MATĚJČEK, 1999)

- **Právní úprava**

Náhradní rodinná péče je v České republice upravena zejména zákonem č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v platném znění a zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, v platném znění. Institut náhradní péče rovněž upravují vnitrostátní normy, které se přímo dotýkají náhradní rodinné péče. Těmito normami jsou:

- Listina základních práv a svobod – čl. 32 odst. 4 – Děti mají právo na rodičovskou výchovu a péči. Práva rodičů mohou být omezena a nezletilé děti mohou být od rodičů odloučeny proti jejich vůli jen rozhodnutím soudu na základě zákona;
- Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, v platném znění;
- Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, v platném znění;
- Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních, v platném znění;
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v platném znění;
- Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, v platném znění aj.

Institutu náhradní rodinné péče se dotýkají základní mezinárodní úmluvy, jimiž je Česká republika právně vázána:

- Úmluva o právech dítěte;
- Úmluva o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení;
- Listina základních práv EU aj. (VYSKOČIL, 2014)

Náhradní rodinná péče může být v České republice poskytována v několika různých formách, těmi jest osvojení, pěstounská péče, svěření do péče jiné osoby, poručenství s osobní péčí a opatrovnictví.

3.2.1 Svěření do péče jiné osoby

Vyžaduje-li to zájem dítěte, může soud svěřit dítě do výchovy jiné osoby než vlastního rodiče, pouze pokud tato osoba se svěřením dítěte do vlastní péče souhlasí. Podmínkou je, aby poskytovala záruku zdárné výchovy dítěte. Vhodnou osobou soud určí

zejména příbuzného dítěte, ale může to být i někdo jiný, kdo je dítěti určitým způsobem blízký a má k němu vytvořený citový vztah. (VRÁNOVÁ, 2011)

Dítě může být také svěřeno do společné péče manželů. Do výchovy pouze jednoho z manželů je možné dítě svěřit pouze se souhlasem druhého manžela za podmínky, že je tento manžel způsobilý k právním úkonům, nebo není-li opatření tohoto souhlasu spojeno s překážkou těžko překonatelnou. Pokud dojde k rozvodu manželství, společná výchova manželů tak zaniká. Avšak rozvodu manželství musí předcházet nová úprava práv a povinností manželů. Soud při rozhodování vždy vymezí osobám, kterým dítě svěruje do výchovy, rozsah jejich práv a povinností vůči dítěti. Svěření do péče jiné osoby, než jeho rodiče je možné pouze v případě, že rodičům je možné uložit vyživovací povinnost k dítěti.

Svěření dítěte do osobní péče pečující osoby nenahrazuje pěstounskou péči, předpěstounskou péči a ani péči, která musí předcházet osvojení. Má přednost před péčí v ústavní výchově. (NOVOTNÝ, 2014)

3.2.2 Poručenství s osobní péčí

Poručenství bývá označováno také jako rozšířená pěstounská péče, protože poručník je namísto rodičů zákonným zástupcem dítěte a má vůči dítěti všechna práva a povinnosti jako jeho původní rodič.

K poručenství může dojít v případě, že vlastní rodiče dítěti zemřeli, byli zbaveni rodičovské zodpovědnosti, byl pozastaven jejich výkon rodičovské zodpovědnosti či nemají způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu. Na tomto základě ustanoví soud dítěti poručníka. (NOVOTNÝ, 2014)

Poručníkem se může stát pouze plně svéprávná osoba, která je schopna funkci poručníka řádně vykonávat. Poručník poté vystupuje jako zákonný zástupce dítěte. To znamená, že dítě vychovává, zastupuje a spravuje jeho majetek. Poručník vykonávající péči osobně, má nárok na dávky pěstounské péče. Nicméně samotnému poručníkovi nevzniká k dítěti vyživovací povinnost. Poručník je povinen podávat soudu hlášení a zprávy o poručenci a jakékoli rozhodnutí týkající se dítěte je poručník povinen oznámit soudu a vyžádat si schválení rozhodnutí.

Funkce poručníka zaniká v případě, kdy člověk vykonávající tuto funkci ztratí veškeré předpoklady pro její výkon (stane se nezpůsobilým). V tomto případě se jedná

o zproštění poručenské funkce, o které rozhodne soud. V případě, že poručník porušuje své poručnické povinnosti, soud rozhodne o odvolání. Poručnictví rovněž zaniká znovunabytím rodičovské odpovědnosti alespoň jednoho z rodičů, dosažením svéprávnosti dítěte, osvojením dítěte či smrtí dítěte nebo poručníka. (NOŽÍŘOVÁ, 2012)

3.2.3 Opatrovnictví

V případě opatrovnictví jako formy náhradní péče jde o zastoupení za zákonného zástupce tehdy, kdy jsou zájmy zákonného zástupce ve střetu se zájmy dítěte, nebo kdy zákonný zástupce nehájí zájmy dítěte dostatečně.

V rozhodnutí o jmenování opatrovníkem soud uvádí zejména důvod, proč je opatrovník jmenován, zda a jakým způsobem je omezena doba opatrovnictví, jaká jsou jeho práva a povinnosti, jak podává zprávy soudu a zda má právo na náhradu všech nebo některých nákladů a právo na odměnu. (NOVOTNÝ, 2014) V praxi se jedná zejména o opatrovnictví pro správu jmění dítěte, kdy soud vymezí rozsah jmění, které bude opatrovník spravovat a jakým způsobem s ním bude nakládat.

3.2.4 Osvojení (adopce)

Institut osvojení je možné chápat ve dvou různých rovinách. Jednak jako institut práva rodinného, který dítěti poskytne rodinné prostředí a zázemí a jednak také jako přijetí cizího dítěte za své vlastní. Osvojení je považováno za nejdokonalejší formu náhradní rodinné péče.

- **Právní úprava**

Doposud byl tento institut upraven v části zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů. Stávající právní vymezení osvojení se nachází v zákonu **89/2012 Sb. občanský zákoník**, ve znění pozdějších předpisů, v § 794 až 854.

Je ovšem nutné také zdůraznit, že nerozhodují potřeby potencionálních adoptivních rodičů, ale v první řadě se uplatňuje zásada ochrany zájmů dítěte. K této zásadě se Česká republika zavázala přistoupením k mezinárodním úmluvám týkající se ochrany dítěte, zejména pak k **Úmluvě o právech dítěte** zmiňované v zákoně č. 104/1991 Sb. Úmluva o právech dítěte obsahuje jednotlivá práva dítěte a povinnosti státu, které z těchto práv plynou. Jedním ze základních práv dítěte je právo na společný život s rodiči a nebýt od

nich proti jejich vůli odloučen, pokud toto odloučení není v zájmu dítěte. Dle úmluvy se státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zavazují zajistit dítěti takovou ochranu a péči, jaká je nezbytná pro jeho blaho, přičemž berou ohled na práva a povinnosti jeho rodičů, zákonných zástupců, a činí pro to všechna zákonodárná správní opatření.

Právní úpravu týkající se osvojení je také možné nalézt v **Listině základních práv a svobod (zákon č. 2/1993 Sb.)**, která vychází z teorie přirozeného práva, a to ochrany člověka, přirozené rodiny a rodičovství. Ochrana přirozené rodiny je upravena tak, že práva rodičů mohou být omezena a nezletilé děti mohou být od svých biologických rodičů odloučeny pouze rozhodnutím soudu.

Mezi další prameny práva, se kterými je Česká republika vázána a které tuto problematiku upravují, je například **Evropská úmluva o osvojení dětí** (sdělení č. 132/2000 Sb. m. s., o přijetí Evropské úmluvy o osvojení dětí) a **Úmluva o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení** (sdělení č. 43/2000 Sb. m. s.). (NOVOTNÝ, 2014)

• Osvojitel a osvojenec

Při osvojení přijímají manželé či jednotlivci opuštěné dítě za vlastní a mají k němu stejná práva a povinnosti, jako by byly jeho vlastními rodiči. Osvojením vzniká mezi osvojitelem a dítětem vztah jako mezi biologickými rodiči a vlastními dětmi. Zároveň tak dítě získává příjmení svých nových rodičů a vztah mezi osvojenými dětmi a příbuznými osvojitelů se tak stává příbuzenský. (MATĚJČEK, 1999) Osvojitelem se může stát pouze zletilá a svéprávná osoba a zároveň se jí mohou stát manželé nebo jeden z manželů. Osvojují-li manželé společně, podávají návrh na osvojení společně jako společní osvojitelé.

Nový občanský zákoník stanoví, že mezi osvojitelem a osvojenecem musí být přiměřený věkový rozdíl a rovněž stanoví, že až na výjimky nesmí být tento věkový rozdíl menší než šestnáct let. Dle dříve platného Zákona o rodině bylo možné osvojit pouze nezletilé dítě, nový občanský zákoník v tomto případě upravuje i možnost osvojení zletilé osoby a rozděluje toto osvojení na dva případy. Prvním z nich je osvojení zletilého, které je podobné, jako osvojení nezletilého a zákon zde pak uvádí čtyři situace jejichž na základě je možné dojít k osvojení zletilého v následujících případech:

1. Osvojitel osvojí nezletilé dítě, jehož sourozenec už zletilosti dosáhl věku osmnácti let;

2. Osvojené dítě bude nezletilé v době podání návrhu, avšak mezi tím, než bude o osvojení rozhodnuto, dítě zletilosti dosáhne;
3. Osvojitel osvojí zletilého v případě, kdy o něj pečoval již v době, kdy byl osvojenec ještě nezletilý;
4. Jeden z manželů chce osvojit zletilé dítě druhého z manželů.

Druhou obdobou osvojení zletilého je situace, kdy osvojitelé nemají žádné děti, nebo mají děti, které jim ovšem neposkytují takovou pomoc, jakou by jim poskytovat měly (pomoc ve stáří či nemoci). Na rozdíl od předchozího případu osvojení nevzniká příbuzenský poměr k členům rodiny osvojitele a nenabývá vůči nim žádných majetkových práv a rovněž také nepozbývá osvojením práv ve vlastní rodině. (ŠEVČÍK, 2014)

Dle dříve platného Zákona o rodině byl vyžadován souhlas dítěte, bylo-li schopno posoudit dosah osvojení. Nový občanský zákoník však zavádí, že souhlas dítěte je nutný, dosáhlo-li dítě věku dvanácti let. Souhlasu není třeba, jestliže by souhlas byl v zásadním rozporu se zájmy dítěte nebo by dítě nebylo schopné posoudit následky osvojení.

- **(Ne)zrušitelnost osvojení**

Zákon o rodině doposud rozlišoval dva možné druhy adopce. Tzv. *zrušitelná adopce*, tj. adopce 1. stupně (prosté osvojení), kdy práva a povinnosti rodičů přecházeli na osvojitele, ale v rodném listu dítěte zůstávali uvedeni jeho původní rodiče. Prosté osvojení bylo možné zrušit, vzájemná práva a povinnosti mezi osvojencem a osvojitelem pak zanikaly. Tento typ adopce byl využíván zpravidla při přijetí dítěte mladšího než jednoho roku, neboť nezrušitelně bylo možné osvojit pouze dítě starší jednoho roku. *Nezrušitelná adopce*, tj. adopce 2. stupně (plné osvojení) byla v praxi více využívána a od prostého osvojení se odlišuje tím, že osvojitelé byli zapsáni do rodného listu dítěte místo vlastních rodičů. Toto osvojení již nebylo možné zrušit.

Nynější úprava v NOZ upustila od dělení osvojení na zrušitelné a nezrušitelné, jako tomu bylo v zákoně o rodině. Obdobně jako v době účinnosti zákona o rodině lze podat návrh na osvojení (prosté) nebo na osvojení nezrušitelné. V případě, kdy soud rozhodne o osvojením prostém, po uplynutí tří let od rozhodnutí o osvojení již nelze osvojení zrušit. Výjimkou je pouze to, že by osvojení bylo v rozporu se zákonem. Zrušením osvojení na jedné straně zaniká vztah osvojitele a osvojence včetně všech vzájemných práv a povinností a na druhé straně se obnovují vzájemná práva a povinnosti osvojence a jeho

původní rodiny, včetně navrácení původního příjmení. O nezrušitelnosti osvojení může být rozhodnuto i dříve, než uplyne doba tří let od rozhodnutí osvojení, a to na návrh osvojitele, je-li to v souladu se zájmy dítěte.

- **Mezinárodní osvojení**

Pro osvojení dítěte z ciziny či českých dětí do ciziny není v novém občanském zákoně vedena samostatná právní úprava. Tato forma osvojení je, jak již bylo zmíněno, upravena v člancích Úmluvy o právech dítěte a podrobněji pak v Úmluvě o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení. Česká republika patří spíše mezi země, které děti dávají k adopci do zahraničí, než ze zahraničí přijímají. Zpravidla je mezinárodní osvojení zprostředkováváno u dětí, kterým se nedaří ve svém státě najít osvojitele s ohledem na příslušnost k menšinovému etniku, případně v kombinaci se zdravotním postižením. (NOVOTNÝ, 2014)

3.3 Pěstounská péče

Pěstounská péče je jednou z forem náhradní rodinné výchovy, která má ze zákona přednost před ústavní výchovou. Účel pěstounské péče se od osvojení liší tím, že na rozdíl od osvojení se v pěstounské péči nemění status dítěte svěřeného do péče. Pěstoun o dítě osobně pečuje a vykonává určité povinnosti rodičů, aniž by měl k dítěti vyživovací povinnost. Pro pěstounskou péči je charakteristická tzv. „přechodnost“, tzn., že o dítě je pečováno v době, kdy se o něj nemohou postarat jeho vlastní rodiče. Primárně je tedy tato péče poskytnuta dětem, které nemohou vyrůstat ve své vlastní rodině a zároveň nemohou být osvojeny.

- **Právní úprava**

Hlavním pramenem práva upravujícím pěstounskou péči jako jednu z forem náhradní rodinné péče je již zmíněný zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Stejně jako u ostatních forem náhradní rodinné péče je i v tomto zákoně předpokladem umístění dítěte do pěstounské péče soudní rozhodnutí. V občanském zákoníku jsou rovněž upraveny základní povinnosti a oprávnění pěstouna, práva a povinnosti vlastních rodičů dítěte nacházejícího se v pěstounské péči aj.

Podrobnější úprava institutu pěstounské péče, samotného procesu zprostředkování příslušnými subjekty, je obsažena v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Novela tohoto zákona z roku 2013 pak přinesla novelizaci úpravy pěstounské péče na přechodnou dobu, kterou dochází k upřesnění možností využití tohoto institutu a stanovení jasných podmínek pro využití této formy náhradní rodinné péče. (VYSKOČIL, 2014)

3.3.1 Historie pěstounské péče v českých zemích

Za určité předchůdce pěstounské péče lze považovat institut kojných a nalezinců. Během 18. století byly zakládány nalezince, ve kterých existovali placené kojné pod názvem pěstoun. Počet nalezinců se během tohoto století zvyšoval a již nebyl kladen velký důraz pouze na záchranu dětského života, ale také na jeho řádnou výchovu a přípravu do dalšího života. Prvním nalezincem v České republice byl zřejmě Vlašský špitál v Praze, založen v roce 1575. (SMOLÍKOVÁ, 2014)

- **Právní úprava**

Právní úpravu pěstounské péče, a současně celkové náhradní rodinné péče, bylo možné nalézt ve *Všeobecném občanském zákoníku*, v české právní praxi spíše označovaném jako obecný zákoník občanský, který na našem území platil od roku 1811 až do roku 1950, kdy byl vydán střední občanský zákoník a později, v roce 1965, zákoník práce. Právní základy pěstounské péče bylo také možno nalézt v *říšském obecním zákoně* z roku 1862, který upravoval zejména domovské záležitosti a pravidla pro uspořádání obecních záležitostí. Významnou právní úpravu v této oblasti obsahoval také *zemský chudinský zákon* z roku 1868, jelikož položil základy sociálně-právní ochrany dětí. (VRÁNOVÁ, 2011) Tento zákon měl zejména přispět ke zlepšení postavení všech potřebných osob a pomoci tak opuštěným dětem. Zákon mimo jiné ukládal okresům za povinné zakládat sirotčince a jiné ústavy pro mládež a spravoval chudinské fondy.

Období první republiky

Základním prvkem náhradní rodinné péče od roku 1918 do roku 1948 byl v občanském zákoníku obsažený institut poručenství. Jednalo se o ochranu práv dítěte a péči o něj prostřednictvím určité fyzické osoby. Náhradním rodičem dítěte se stávala jiná

blízká osoba, která byla této péči schopna, a právo dítěte na takovou péči zajišťoval právě institut poručníka. Pokud se o dítě rodiče nemohli starat, byl to právě tento institut, který hledal jinou vhodnou osobu k zajištění péče o dítě.

Realizace pěstounské péče v období první republiky byla dle Matějčka a kol. (1999) řazena do 4 skupin:

- ✓ Pěstounská péče „nalezenecká“, která následovala po pobytu dítěte v nalezinci a dítě bylo svěřeno zejména do péče manželů-pěstounů až do 16 let věku
- ✓ Pěstounská péče řízená a kontrolovaná Okresními péčemi o mládež
- ✓ Pěstounská péče v tzv. koloniích, kdy cílem byla vyšší efektivita a snaha o podporu pěstounských rodin
- ✓ Pěstounská péče na základě dohody mezi rodiči dítěte a pěstouny – bez soudního projednání, zejména do péče prarodičů či jiných příbuzných (MATĚJČEK, 1999)

• Právní úprava

Pěstounská péče byla upravena v *občanském zákoníku*, který určoval vznik pěstounské péče pomocí smlouvy, kterou se pěstoun zavazoval pečovat o nezletilé dítě. Dalším právním předpisem, který upravoval pěstounský poměr, byl *zákon č. 256/1921 Sb., o ochraně dětí v cizí péči a dětí nemanželských*, kde je upraven zejména trvalý pěstounský poměr nad dětmi mladšími 14 let. Tento zákon upravoval rovněž individuální a kolektivní pěstounskou péči, kdy do individuální péče byly umisťovány děti přechodně i dlouhodobě. Do kolektivní pěstounské péče byly svěřovány děti, u kterých nebylo možné předpokládat záruky na řádnou výchovu. Ústav, který zabezpečoval tuto péči, potřeboval k přijetí dítěte do pěstounské péče povolení zemského úřadu.

V neposlední řadě je třeba také zmínit *zákon č. 117/1927 Sb., o potulných cikánech*, který zaváděl zvláštní úpravu pro náhradní výchovu cikánských dětí. Na základě tohoto zákona bylo úřadům umožněno odebírat za účelem výchovy potulným cikánům děti mladší 18 let, pokud o ně nemohli sami pečovat. Tyto děti byly svěřeny do péče rodin či ústavů, kde o ně bylo řádně postaráno. Cílem tohoto zákona byla snaha o převýchovu dětí pocházejících z cikánských etnik, jejichž způsob života neodpovídal hodnotám většinové společnosti. (SMOLÍKOVÁ, 2014)

System pěstounské péče po r. 1948

Po 2. světové válce došlo k přerušení dosavadního vývoje v péči o opuštěné a osiřelé děti. Upřednostňovala se kolektivizace namísto osvědčeného a propracovaného prvorepublikového systému pěstounské péče a nastoupila tzv. koncepce kolektivní skupinové výchovy. Pěstounská péče byla zrušena ve všech možných formách (s výjimkou příbuzenské) v roce 1950 a děti, které se v té době nacházely v pěstounské péči, byly svými pěstouny buď osvojeny, nebo umístěny do ústavů. (VRÁNOVÁ, 2011) Odpovědnost za děti tak přebíral místo fyzických osob (pěstounů) socialistický stát.

• Právní úprava

Zákon č. 69/1952 Sb., o sociálně právní ochraně mládeže uváděl, že pokud je třeba umístit dítě do náhradní péče namísto vlastní péče rodičů, dítě bude umístěno do péče kolektivní; jinak lze dítě umístit pouze v rodině, která poskytuje záruku, že dítě bude vychovááno v lásce k socialistickému zřízení, v příznivém prostředí a zajistí tak jeho správný rozvoj. V tomto zákoně byla zakotvena přednost ústavní péče před náhradní rodinnou péčí. V roce 1949 byly nalezince a přejmenovány na Ústavy péče o dítě. Pravomoci v oblasti péče o ohrožené děti byly ze Zemského ústředí péče o mládež a Okresní komise přesunuty na státní orgány, tedy ministerstva a sociální odbory a národní výbory. Zachován byl institut poručníka, který zůstal formálně v právním řádu do roku 1964, poté byl až do konce devadesátých let nahrazen institutem opatrovníka, který kromě zastupování dítěte mohl mít dítě v osobní péči. Institut poručníka byl poté obnoven po zrušení institutu opatrovníka v roce 1998.

Rok 1963 přinesl pozitivní změnu, a to konkrétně nový *zákon č. 94/1963 Sb., o rodině*. Tento zákon sice stále neobsahoval plnou úpravu pěstounské péče, umožňoval však svěřením dítěte do péče jiné osoby než rodiče. Nadále ovšem trvala přednost ústavní výchovy. (SMOLÍKOVÁ, 2014)

V roce 1973 došlo k obnově pěstounské péče formou přijetí nového *zákona č. 50/1973 Sb., o pěstounské péči*, kterým tak byl obnoven institut pěstounské péče. Zákon vymezoval úpravu pěstounské péče, nároky na hmotné zabezpečení jak dítěte, tak pečující osoby, avšak nadále platila přednost ústavní výchovy. Podmínkou pěstounské péče dle tohoto zákona byl stanovený předpoklad dlouhodobosti, kdy se pěstounská péče používala zejména pro děti, které potřebovaly péči dlouhodobě či trvale. V případech krátkodobé pěstounské péče se nadále používaly instituty opatrovnictví, svěřením do péče jiné osoby či

poručenství. (SMOLÍKOVÁ, 2014) Dítě bylo svěřováno do pěstounské péče individuální, kdy o něj pečovala buďto jedna fyzická osoba, manželé, případně jeden z manželů se souhlasem druhého z nich. Pěstounská péče vznikala rozhodnutím soudu a zanikala dosažením zletilosti dítěte, smrtí pěstouna či dítěte nebo rozhodnutím soudu. Zákon rovněž upravoval možnost svěřeni dítěte do kolektivní pěstounské péče, která byla vykonávána ve zvláštních zařízeních spravovaných národními výbory.

Pěstounská péče po ro. 1989

V oblasti pěstounské péče docházelo po r. 1989 k odklonu od ústavní výchovy a děti začaly být umísťovány do péče fyzických osob.

- **Právní úprava**

Zásadní změnu v úpravě pěstounské péče představovalo přijetí nového *zákona č. 91/1998 Sb.*, kterým byl změněn a doplněn *zákon č. 94/1963 Sb., o rodině*, kde byla zakotvena přednost náhradní rodinné péče před ústavní výchovou a povinnost soudů zkoumat, zda výchovu nelze zajistit náhradní rodinnou péčí a zrušit ústavní výchovu, je-li možnost dítěti zajistit náhradní rodinnou péči. Zákon rovněž zakotvil pojem rodičovská odpovědnost, definici sociálně-právní ochrany dětí, upravil ustanovení zákona o rodině tak, aby byla v souladu s mezinárodními úmluvami, znovuobnovil institut poručenství a další.

V roce 2000 došlo k přijetí nového *zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí*, který obsahoval zejména úpravu systému zprostředkování náhradní rodinné péče a postupy orgánů sociálně-právní ochrany dětí při ochraně jejich práv. Zároveň byla vypuštěna podmínka předpokladu dlouhodobosti pro pěstounskou péči a dítě tak mohlo být svěřováno do péče i krátkodobě, a to jak do péče opatrovníka, tak poručníka.

V roce 2006 byl nově zaveden institut přechodné pěstounské péče *zákonem č. 134/2006 Sb.*, který zdůrazňoval zejména potřebu krátkodobé pěstounské péče a upřednostňoval umístění těch nejmenších dětí do přechodné pěstounské péče, aby nemusely po narození zůstat v kojeneckých ústavech. (SMOLÍKOVÁ, 2014)

3.3.2 Pěstounská péče na přechodnou dobu

Jak již bylo zmíněno, v roce 2006 byl zaveden nový institut *pěstounské péče na přechodnou dobu* (profesionální pěstounské péče), který je zařazen do formy

individuální náhradní rodinné péče. V rámci tohoto nového institutu se předpokládá, že po pominutí důvodů, kdy dítě nemůže být vychováváno svými rodiči, se vrátí zpět do rodiny. Pěstounská péče na přechodnou dobu (dále jen PPPD) umožňuje, aby dítě mohlo vyrůstat v náhradním rodinném prostředí u proškolených pěstounů a nemuselo trávit čas v ústavním prostředí. Tato forma péče má zásadně přednost před péčí kolektivní, tzn. před péčí ústavní či před svěřením dítěte do péče zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. (VRÁNOVÁ, 2011) Cílem PPPD je také umožnit rodičům upravit si své vlastní osobní, rodinné, majetkové, bytové a jiné vztahy a poměry tak, aby se co nejdříve mohli věnovat péči o své dítě. S dítětem umístěným v PPPD komunikuje a spolupracuje místně příslušná sociální pracovnice dítěte a sociální pracovnice pěstounů na přechodnou dobu.

Podmínky, aby soud mohl rozhodnout o svěření dítěte do PPPD, jsou následující:

- Výchova v rodině dítěte není řádně zabezpečena
- Je vyjádřen zájem dítěte na svěření do jiného výchovného prostředí přiměřeno k věku dítěte
- Existuje vhodná osoba (osoba v evidenci osob, které jsou způsobilé a mohou vykonávat PPPD) a osoba s tímto svěřením souhlasí

O návrhu na svěření dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu rozhoduje okresní soud místně příslušný dle bydliště svěřovaného dítěte. Pěstouni, kteří přijmou dítě do pěstounské péče na přechodnou dobu, jsou v této oblasti odborně připraveni a pravidelně školeni. Mezi rodinami a kompetentním úřadem existuje smlouva o typu a délce pobytu dítěte v pěstounské rodině. Pěstouni na přechodnou dobu pomáhají dítěti ve spolupráci s OSPOD vrátit se do svého domova nebo přejít do jiného typu péče (adopce, pěstounská péče dlouhodobá). Pěstouni v PPPD poskytují zejména péči individuální dle potřeb dítěte a mají předpoklady pro výchovu právě narozených dětí a pro zvládnání větší psychické zátěže způsobené krátkostí této péče. (VRÁNOVÁ, 2011)

Z rozhodnutí soudu je také možné svěřit dítě do tzv. *předpěstounské péče*, jejímž účelem je ověření fungování vztahu mezi dítětem a budoucím pěstounem. Délka této péče je stanovena individuálně, dle okolností případu. Nad průběhem a úspěšností předpěstounské péče vykonává dohled soud. Po dobu trvání této péče náleží pěstounovi stejné hmotné nároky jako v případě pěstounské péče. (NOVOTNÝ, 2014)

3.3.3 Zprostředkování pěstounské péče

Vlastní proces zajištění náhradní péče pro dítě začíná procesem zprostředkování. Tento proces zajišťuje dětem i žadatelům potřebnou právní jistotu a odpovídající ochranu jejich zájmů.

Proces zprostředkování má několik fází a podle § 19 zákona o sociálně-právní ochraně dětí spočívá ve vyhledávání dětí, kterým je potřeba zajistit náhradní rodinnou péči formou pěstounské péče, ve vyhledávání fyzických osob vhodných stát se pěstouny, v odborné přípravě fyzických osob vhodných stát se pěstouny k přijetí dítěte do rodiny, ve výběru určité fyzické osoby vhodné stát se pěstounem určitého dítěte, jemuž se pěstounská péče zprostředkovává a v zajištění osobního seznámení se dítěte s touto osobou. (POSLANECKÁ SNĚMOVNA, 2011) Tyto úkony smí provádět pouze orgány a právnické nebo fyzické osoby, které jsou uvedené v zákoně o sociálně-právní ochraně dětí.

Zprostředkování se provádí na žádost fyzické osoby, která má zájem přijmout dítě do pěstounské péče. Žádost je podána u obecního úřadu obce s rozšířenou působností podle místa trvalého pobytu žadatele. Žádost může podat pouze fyzická osoba, která je občanem České republiky a má zároveň na jejím území trvalý pobyt. Cizinci mohou podat žádost v případě, pokud mají na území ČR povolen trvalý pobyt nebo jsou podle zvláštního právního předpisu upravujícího pobyt cizinců na území ČR hlášeni k pobytu na území ČR po dobu nejméně 1 roku. (MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, 2013)

Zákon o sociálně-právní ochraně dětí uvádí, že ke zprostředkování pěstounské péče nedojde v případě, kdy návrh na svěřením dítěte do pěstounské péče podá fyzická osoba k dítěti příbuzná nebo blízká jeho rodině. (MACELA, 2015) Tato fyzická osoba má možnost podat návrh na svěřením dítěte do pěstounské péče přímo u soudu, aniž by uplatnila žádost o zprostředkování u orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Vnitrostátní zprostředkování v rámci ČR zajišťují krajské úřady.

Spisová dokumentace dítěte

První fáze procesu zprostředkování pěstounské péče náleží obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností, který založí spisovou dokumentaci dítěte.

Spisová dokumentace o dítěti obsahuje:

- Osobní údaje dítěte,

- Doklad o státním občanství, povolení k trvalému pobytu na území ČR nebo doklad o hlášení k pobytu na území ČR po dobu nejméně 90 dnů podle zvláštního právního předpisu upravujícího pobyt cizinců na území České republiky nebo doklad o podání žádosti na zahájení řízení o udělení mezinárodní ochrany,
- Údaje o sociálních poměrech dítěte, rodičů, sourozenců, popř. prarodičů,
- Rozhodnutí příslušných orgánů o výchově dítěte, bylo-li vydáno,
- Zprávu o zdravotním stavu a vývoji dítěte. (MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, 2013)

Součástí dokumentace dítěte je vyhodnocení situace dítěte a jeho biologické rodiny. Kopie spisové dokumentace o dítěti vhodném ke zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče postupuje z obecního úřadu obce s rozšířenou působností na krajský úřad k dalším krokům. Krajský úřad vytváří evidenci dětí a evidenci žadatelů, posuzuje vhodnost žadatelů a rozhoduje o zařazení žadatele o osvojení nebo o svěřeni dítěte do pěstounské péče. (MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, 2013)

Spisová dokumentace žadatele

Obecní úřad obce s rozšířenou působností rovněž zakládá spisovou dokumentaci žadatele, v níž jsou shromážděny veškeré potřebné doklady pro zprostředkování pěstounské péče.

Spisová dokumentace žadatele obsahuje:

- Žádost, ve které jsou žadatelovy osobní údaje;
- Doklad o státním občanství nebo povolení k trvalému pobytu na území České republiky;
- Opis z evidence Rejstříku trestů;
- Zprávu o zdravotním stavu;
- Údaje o ekonomických a sociálních poměrech;
- Písemný souhlas s účastí na přípravě fyzických osob k přijetí dítěte do rodiny;
- Stanovisko obecního úřadu obce s rozšířenou působností k žádosti o zprostředkování pěstounské péče;

- Vyjádření obecního úřadu, který není příslušný k vedení spisové dokumentace o žadateli, pokud s nimi žadatel uzavřel dohodu o výkonu pěstounské péče, protože již má svěřeno dítě do pěstounské péče.

Kopii spisové dokumentace o žadateli předává obecní úřad obce s rozšířenou působností krajskému úřadu. Krajský úřad zařazuje žadatele do své evidence pro účely zprostředkování osvojení a pěstounské péče na základě předchozího odborného posouzení. (POSLANECKÁ SNĚMOVNA, 2011)

Odborné posouzení

Posouzení dětí a žadatelů, hodnocení příprav k přijetí dětí do péče a speciální přípravy k přijetí dítěte pěstounem na přechodnou dobu je zahrnuto do odborného posouzení. V případě vlastních dětí žadatelů je přihlédnuto k jejich osobnímu názoru k přijetí dítěte do náhradní rodinné péče, s ohledem na jejich věk a rozumovou vyspělost. Dále je zjišťována bezúhonnost žadatele, jeho manžela, dítěte a jiné osoby, která s žadatelem tvoří společnou domácnost. Za bezúhonného se v tomto smyslu nepovažuje ten, kdo byl pravomocně odsouzen pro trestný čin, jehož spáchání může mít vliv na řádnou výchovu dítěte. (MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, 2013)

U dětí se posuzuje úroveň tělesného a duševního vývoje, specifických potřeb a nároků a vhodnost náhradní rodinné péče a jejích forem.

U žadatelů se posuzuje osobnost, psychický stav, zdravotní stav z hlediska duševního, tělesného a smyslového a stabilita manželského vztahu a prostředí v rodině. Krajský úřad, který zařazuje děti nebo žadatele do příslušné evidence, rovněž provádí odborné posouzení dětí a žadatelů o pěstounskou péči.

Žadatelé o osvojení a pěstounskou péči mají povinnost absolvovat zdravotní vyšetření, kde jsou povinni sdělit údaje o svém zdravotním stavu a zároveň název a sídlo příslušné zdravotní služby, v jejíž péči jsou. (POSLANECKÁ SNĚMOVNA, 2011)

Příprava na přijetí dítěte do rodiny

Žadatel o svěřeni dítěte do pěstounské péče je povinen účastnit se přípravy k přijetí dítěte do rodiny, kterou zajišťuje krajský úřad. Časový rozsah činí nejméně 48 hodin pro žadatele o pěstounskou péči a 72 hodin pro žadatele o zařazení do evidence osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu.

Příprava osob vhodných stát se pěstouny obsahuje následující tematické okruhy:

- sebezpoznání fyzických osob vhodných stát se pěstounem, jejich rodinného systému a sociálních kontaktu;
- poznání a naplňování práv a potřeb dítěte v náhradní rodinné péči;
- osvojení si spolupráce s dalšími odborníky;
- komunikace s dítětem a přístup k dítěti s vědomím jeho důstojnosti a lidských hodnot;
- rozvoj schopností a zájmů dítěte;
- uspokojení citových, vývojových, sociálních a vzdělávacích potřeb dítěte a péče o zdraví dítěte;
- styk dítěte v náhradní rodinné péči s rodiči a dalšími osobami blízkými;
- práce s dětmi žijícími v rodině žadatele. (MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, 2013)

Příprava osob vhodných stát se pěstounem poskytujícím pěstounskou péči na přechodnou dobu obsahuje:

- dovednosti žadatelů potřebné pro spolupráci s rodinou dítěte;
- proces předání dítěte;
- obsah a formu pravidelného vyhodnocování situace dítěte.

Příprava probíhá individuální formou, která spočívá zejména v sebezpoznání osob vhodných stát se pěstounem v oblasti motivace k náhradní rodinné péči, fungování rodinného systému či očekávání od dítěte svěřeného do péče apod. Další z možností příprav probíhá skupinovou formou, která slouží zejména k získání podrobných znalostí a dovedností v oblasti náhradní rodinné péče a související právní úpravy, vývoje a potřeb dítěte, práv dítěte v náhradní rodinné péči či práv a povinností pěstounů. Zhodnocení přípravy k přijetí dítěte do rodiny je součástí odborného posouzení pro zprostředkování osvojení a pěstounské péče. (MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, 2013)

Role poradních sborů

Během procesu zprostředkování je hejtmanem kraje zřizován zvláštní orgán kraje, tzv. poradní sbor. Úkolem tohoto sboru je doporučit pro určité dítě vedené v evidenci krajského úřadu vhodného žadatele. Poradní sbor je tvořen odborníky z oblasti sociálně-

právní ochrany (doktor pediatrie, psychologie, pedagogiky, zástupci škol či zdravotních zařízení, zaměstnanci krajského úřadu a obecního úřadu obcí s rozšířenou působností a další). Poradní sbor se sejde vždy po tom, co krajský úřad nalezne vhodného žadatele pro určité dítě. Při zprostředkování pěstounské péče pak krajský úřad přihlíží k doporučení poradního sboru. (MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, 2013)

Výběr pěstouna pro dítě

Krajský úřad, který pro děti vedené v příslušné evidenci daného úřadu, vyhledává žadatele z evidence žadatelů vedené tímto krajským úřadem nebo jiným krajským úřadem a doporučí je pro účel zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče. V případě zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče přihlíží krajský úřad k výsledkům odborného posouzení jak dítěte, tak i žadatele. Dále také vyhodnotí situaci dítěte v jeho biologické rodině a zároveň přihlíží k plnění opatření, která vyplývají z individuálního plánu ochrany dítěte. (MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, 2013)

V případě nalezení žadatele, který je shledán vhodným stát se pěstounem dítěte, které je v evidenci příslušného krajského úřadu, oznámí krajský úřad tuto skutečnost písemnou formou vybranému žadateli. (MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, 2013) Po přijetí tohoto oznámení žadateli má žadatel právo seznámit se s dítětem. Osoba, u které se dítě momentálně nachází, je povinna toto setkání umožnit. Žadatel má poté právo podat žádost o svěřeni dítěte do pěstounské péče, nejpozději do 30 dnů ode dne doručení o vybrání žadatele jako vhodného kandidáta na roli náhradního rodiče. (POSLANECKÁ SNĚMOVNA, 2011)

Vyjádření orgánu pro sociálně-právní ochrany dětí pro soud

O svěřeni dítěte do pěstounské péče rozhoduje soud. Soud je povinen si při rozhodování o umístění dítěte do pěstounské péče vyžádat stanovisko orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Může také rozhodnout o zrušení pěstounské péče, avšak pouze ze závažných důvodů. V případě, že o to požádá sám pěstoun, soud mu vždy vyhová. (MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, 2013)

3.3.4 Dohoda o výkonu pěstounské péče

Uzavírání dohody o výkonu pěstounské péče upravuje Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Obecní úřad obce s rozšířenou působností, v jehož obvodu má pečující osoba nebo osoba v evidenci trvalý pobyt, navrhne této osobně uzavření dohody o výkonu pěstounské péče. V případě, že není dohoda o výkonu pěstounské péče uzavřena do 30 dnů ode dne nabytí právní moci rozhodnutí příslušného orgánu o svěřeni dítěte do péče dané osoby, obecní úřad obce s rozšířenou působností upraví podrobnosti výkonu práv a povinností svým rozhodnutím. (SDRUŽENÍ PĚSTOUNSKÝCH RODIN, 2017)

Dohodu o výkonu pěstounské péče je možné uzavřít i s doprovázející organizací, jakožto pověřenou osobou nebo případně s obecním úřadem, obecním úřadem obce s rozšířenou působností nebo krajským úřadem. V případě uzavření dohody o výkonu pěstounské péče s pověřenou organizací je nutné sepsat s klíčovým pracovníkem návrh této dohody, který bude předán příslušné pracovníci OSPOD k odsouhlasení. Zároveň je třeba požádat o poskytnutí individuálního plánu ochrany dítěte, který sociálně pracovníce OSPOD zpracovává. Po obdržení souhlasu je možné dohodu s organizací uzavřít. (CENTRUM PRO NÁHRADNÍ RODINOU PĚČI, 2017)

Obsahem dohody o výkonu pěstounské péče jsou veškeré podrobnosti týkající se výkonu práv a povinností pečující osoby a osoby v evidenci. Je nutné, aby dohoda byla v souladu s rozhodnutím soudu o svěřeni dítěte do péče osoby s individuálním plánem ochrany dítěte. Jedna rodina má vždy pouze jednu dohodu o výkonu pěstounské péče, i v případě, že má v péči více dětí. Dohoda o výkonu pěstounské péče se vždy uzavírá v písemné formě v místě úřadu, organizace nebo po dohodě v pěstounské rodině.

Dohoda o výkonu pěstounské péče se uzavírá v případě:

- trvání pěstounské péče;
- trvání péče fyzické osoby, které bylo před rozhodnutím soudu o svěřeni dítěte do PP dítě rozhodnutím soudu nebo OSPOD dočasně svěřeno do péče osoby, která má zájem stát se pěstounem;
- osoba je rozhodnutím krajského úřadu vedena v evidenci osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči;
- osoba je poručníkem, o dítě osobně pečuje;

- probíhá soudní řízení o ustanovení fyzické osoby poručníkem dítěte, k němuž nemá vyživovací povinnost.

Dohoda o výkonu pěstounské péče může být vypovězena v případě:

- závažných nebo opakovaných porušování povinností;
- maření sledování naplňování dohody;
- odmítnutí přijetí dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu bez vážného důvodu. (SDRUŽENÍ PĚSTOUNSKÝCH RODIN, 2017)

3.3.5 Dávky a financování

Pěstounská péče je finančně podporována státem dávkami pěstounské péče, které jsou upraveny v zákoně o sociálně-právní ochraně dětí. Nárok na dávky pěstounské péče náleží pěstounům nejdříve za měsíc, ve kterém byl návrh na svěřeni dítěte do pěstounské péče osoby, která má dítě v péči na základě předběžného opatření soudu, podán.

Jako pěstounská péče se pro účely dávek pěstounské péče posuzuje péče o dítě poskytovaná osobou v evidenci a osobou pečující, kterou jest osoba:

- a) která je pěstounem;
- b) která byla do dosažení zletilosti dítěte jeho pěstounem, a to po dobu, po kterou má nezaopatřené dítě nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte;
- c) které je před rozhodnutím soudu o svěřeni dítěte do pěstounské péče rozhodnutím soudu dočasně svěřeno do péče osoby, která má zájem stát se pěstounem (VYSKOČIL, 2014)

Dávky pěstounské péče

✓ Příspěvek na úhradu potřeb dítěte

Tato dávka náleží dítěti a vyplácí se pěstounovi. Nárok na příspěvek je zachován i po dosažení zletilosti dítěte, nejdéle však do 26. roku věku dítěte, jde-li o nezaopatřené dítě podle zákona upravujícího státní sociální podporu, které trvale žije a společně uhrazuje náklady na své potřeby s osobou, která byla do dosažení jeho zletilosti osobou pečující.

V důsledku výplaty příspěvku na úhradu potřeb dítěte ztrácí dítě nárok na výživné od rodičů nebo jiných povinných osob, a to až do výše přiznaného příspěvku na úhradu

potřeb. Výše příspěvku se odvíjí od potřeb a věku dítěte. (POSLANECKÁ SNĚMOVNA, 2011)

✓ Odměna pěstouna

Nárok na odměnu pěstouna má osoba pečující a osoba v evidenci. Výše odměny pro osoby pečující se odvíjí od počtu o pečované děti. Je-li pečováno o jedno dítě, činí odměna pěstouna 8.000,- Kč, je-li pečováno o dvě děti, činí odměna 12.000,- Kč nebo je-li pečováno alespoň o 3 děti nebo o dítě závislé na pomoci jiné fyzické osoby, činí odměna pěstouna 20.000,- Kč. Výše odměny pěstouna na přechodnou dobu činí 20.000,- Kč od okamžiku zařazení do evidence osob, které mohou vykonávat PPPD, a to i v případě, že aktuálně o žádné dítě nepečují.

✓ Příspěvek při převzetí dítěte

Jedná se o jednorázovou dávku, na kterou má nárok pěstoun, který převzal dítě do své péče. Výše příspěvku je odstupňována dle věku a potřeb dítěte a činí 8.000,- Kč, jde-li o dítě do 6 let, 9.000,- Kč jde-li o dítě od 6 do 15 let věku a 10.000,- Kč, jde-li o dítě od 15 do 18 let.

✓ Příspěvek na zakoupení motorového vozidla

Tento příspěvek náleží zejména pěstounům, kteří mají v péči více než 3 děti. Výše tohoto příspěvku činí 70 % pořizovací ceny motorového vozidla nebo prokázaných výdajů na opravy, nejvýše však 100 000,- Kč.

✓ Příspěvek při ukončení pěstounské péče

Nárok na tento příspěvek má osoba, která byla ke dni dosažení zletilosti v pěstounské péči, a to ke dni zániku nároku této osoby na příspěvek na úhradu potřeb dítěte. Příspěvek je vyplácen jednorázově ve výši 25.000,- Kč a každé osobě náleží pouze jednou. (MACELA, 2015)

4 Praktická část

Praktická část této bakalářské práce je zaměřena na pěstounskou péči, konkrétně na proces jejího zprostředkování v českém právním řádu. Ke zpracování praktické části byl zvolen kvalitativní typ výzkumného šetření pomocí rozhovorů s předem připravenými otázkami.

První část praktické části tvoří rozhovor s pracovnící neziskové doprovázející organizace Dobrá rodina, paní Martinou. Druhá část praktické části je pak zaměřena na rozhovory s pěstouny. Pěstounské rodiny byly nejprve telefonicky či e-mailem kontaktovány a poté proběhla osobní schůzka v jejich domácnosti, popřípadě v neziskové organizaci. Rodiny byly zároveň ubezpečeny, že rozhovor bude probíhat zcela anonymně a nikde nebudou zveřejněny jejich osobní údaje či údaje dětí v pěstounské péči. Odpovědi respondentů byly se souhlasem nahrány na diktafon k pozdější analýze. Odpovědi uvedené v této bakalářské práci tedy nejsou doslovné, jedná se o přepis odpovědí tak, aby vystihly podstatu sdělení.

4.1 Výzkumná metoda

Vzhledem ke struktuře a cíli práce se jeví jako nejvhodnější volba kvalitativní výzkumné strategie. Důvodem této volby jsou omezené možnosti pro získání dat pomocí kvantitativních metod. Volba kvalitativního výzkumu vyplývá rovněž z charakteru cílové skupiny, kdy se v tomto případě jedná o pěstounské rodiny a pracovníka neziskové organizace. Je zde nutná rekonstrukce předešlých událostí (vzpomínky), která vyžaduje jak předem stanovené otázky, jelikož je nutné získat náhled a porozumět podstatě osobních zkušeností samotných respondentů v rámci pěstounské péče.

Oproti kvantitativnímu výzkumu, který nabízí široké spektrum číselných dat, je kvalitativní výzkum využíván zejména k přístupu nenumerických dat, díky kterým lze snáz proniknout do hloubky daného tématu. Jak uvádí Strauss a Corbinova, kvalitativní výzkumná metoda je výzkum, jehož předností je, že nám umožňuje získat detailní informace o zkoumaných jevech, tak jako by to s kvantitativními metodami nebylo možné. (STRAUSS, a další, 1999)

Jako metodu sběru dat byl k této práci zvolen strukturovaný rozhovor, kdy je předem vytvořený okruh otázek, které byly s respondenty při rozhovoru probírány. Oproti polostrukturovanému rozhovoru je vázán na pevnou strukturu. Výhodou tohoto rozhovoru je dobré porozumění danému tématu, hlubší popis případů a zejména zajištění neodchýlení se od tématu. Nevýhodou tohoto rozhovoru je časová náročnost jak sběru dat, tak následné analýzy jednotlivých rozhovorů.

4.2 Doprovázející organizace Dobrá rodina

Dobrá rodina je tzv. doprovázející organizací, jejímž posláním je rozvoj náhradní rodinné péče pro děti, které z různých důvodů nemohou vyrůstat ve svém vlastním domově. Organizace nabízí podporu přechodným a dlouhodobým pěstounům a zároveň i rodinám, které se připravují na osvojení dítěte. Nezisková organizace rovněž spolupracuje s krajskými úřady během procesu zprostředkování pěstounské péče.

Doprovázející organizace poskytuje následující služby:

- účelová odlehčovací péče;
- neúčelová odlehčovací péče (respitní péče);
- zajištění či zprostředkování odborné pomoci;
- zajištění průběžného vzdělávání pěstounů;
- podpora vztahu s rodiči a blízkými osobami dítěte;
- dohled nad naplňováním dohody o výkonu pěstounské péče.
(VANČÁKOVÁ, 2017)

Mezi zásady práce neziskové organizace patří:

- zájem dítěte;
- kvalita a stabilita péče, kde podporují vznik vztahu mezi dítětem a pěstounem, rozvíjí znalosti a kompetence náhradních rodičů a spolupracují s dalšími organizacemi a institucemi v oblasti péče o ohrožené děti, aby jim poskytli co nejlepší zázemí;
- dítě a ochrana, kde podporují a respektují vazby dítěte na biologické rodiče, příbuzné a blízké osoby;

- otevřenost a důvěra, kdy s dítětem i pěstounem komunikují otevřeně a informace, které jim jsou sděleny, považují za důvěrné a ke sdělení takovýchto informací třetí osobě může dojít pouze se souhlasem dítěte či pěstouna;
- participace dítěte, kdy při práci s pěstounskými rodinami kladou důraz na názor dítěte, kterému přikládají značnou pozornost a dohlíží na to, aby děti byly zapojovány do rozhodování v pěstounských rodinách;
- jedinečnost situace dítěte a pěstounské rodiny, kde respektují identitu dítěte a jedinečnost každé pěstounské rodiny. (DOBŘÁ RODINA, 2015)

4.2.1 Rozhovor s pracovníci doprovázející organizace

Osobní rozhovor proběhl s koordinátorkou pro metodiku a rozvoj služeb, paní Martinou L., která pro Dobrou rodinu pracuje již několik let. Rozhovor se uskutečnil v sídle organizace v Klimentské ulici na Praze 1 v měsíci říjen 2016.

Pro rozhovor byly připraveny předem stanovené otázky:

- 1) S kolika pěstounskými rodinami v současné době spolupracujete?
- 2) Jak se o Vás potencionální pěstouni nejčastěji dozvědí?
- 3) Jaké služby pěstounům poskytujete?
- 4) Jakými způsoby se Dobrá rodina podílí na procesu zprostředkování pěstounské péče?
- 5) Pocítíte nějaké rozdíly po ustanovení novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí? Došlo po této novele ke zkvalitnění pěstounské péče?
- 6) Jaký je Váš osobní názor na proces zprostředkování pěstounské péče v současné době?
- 7) Myslíte si, že jsou pěstouni s tímto procesem spokojeni nebo k němu mají určité výhrady?
- 8) Jaký je Váš osobní názor na komunikaci pěstounských rodin s orgánem sociálně-právní ochrany dětí?

Na konci rozhovoru je provedena analýza a shrnutí celého rozhovoru s paní Martinou.

1) S kolika pěstounskými rodinami v současné době spolupracujete?

Martina L.: *„Naše organizace doprovází pěstounské rodiny z různých krajů napříč celou Českou republikou. Díky tomu je možné, aby dítě, které pochází například z hlavního města Prahy, bylo umístěno do pěstounské rodiny v jakémkoliv kraji v České republice. Zpravidla to však bývají kraje bližší, zejména kvůli biologické rodině. V současné době spolupracujeme s cca 700 pěstounskými rodinami, které pomáhají vytvořit zázemí a péči pro více než tisíc dětí. V každém regionu republiky zastupuje naši organizaci koordinátor, který řídí doprovázející pracovníky a plánuje veškeré aktivity a akce v daném regionu. Naši pracovníci navštěvují pěstounské rodiny vždy po domluvě, avšak minimálně 1x za dva měsíce, zejména v jejich domácnostech.“*

2) Jak se o Vás potencionální pěstouni nejčastěji dozvědí?

Martina L.: *„Nové pěstouny získáváme především díky dobrým referencím od ostatních pěstounských rodin, které jsou naší organizací již doprovázeni. Je velice milé a příjemné, když k Vám přijdou lidé, kteří se rozhodli stát pěstouny, protože o nás slyšeli od svých známých či přátel, kteří jsou s námi velmi spokojeni. Dalším směrem, kterým naše organizace šíří informace o své činnosti, je tzv. spokojený OSPOD, který budoucím pěstounům sdělí, že si musí vybrat organizaci, která je bude provázet procesem získání dítěte do pěstounské péče a nabídne jim například nás, jako organizaci, se kterou mají dobré zkušenosti. Samozřejmostí jsou také letáčky s informacemi a rovněž naše webové stránky, které jsou v dnešní době téměř nezbytností. Avšak pro pěstouny je často velmi rozhodující právě telefonát s některým z našich pracovníků. Pokud je pracovník organizace příjemný, vstřícný a nepoužívá bezduché fráze, budoucí pěstouni se tak často přesvědčí o profesionalitě a skvělém přístupu našich lidí.“*

3) Jaké služby pěstounům poskytujete?

Martina L.: *„Každý pěstoun uzavírá dohodu o pěstounské péči a na základě této dohody naše organizace garantuje rodinám určité služby. Některé jsou povinné a některé pouze dobrovolné. Pro pěstounské rodiny je povinné vzdělávání, které trvá 24 hodin během 12 po sobě následujících měsíců. Probíhá tak, že náš pracovník přijde do rodiny, udělá její anamnézu (potřeby rodiny a dítěte), z toho pak vytvoří plán služeb a vzdělávání – v čem je dobré, aby se pěstouni dále vzdělávali. Cílem tohoto programu nemá být pouze splnění 24 hodin stanovených zákonem, ale především navýšení kompetencí k tomu, aby se z nich stali*

dobří pěstouni a náhradní rodiče. My, jako organizace, jim pomáháme zjistit, jaké semináře a kurzy vzdělávání by jim vyhovovali. O tomto procesu poté píšeme každý rok zprávu na OSPOD, kde uvádíme, v čem se daný pěstoun vzdělával apod. Dále také zajišťujeme hlídací služby, tábory pro děti v pěstounské péči atd.“

4) Jakými způsoby se Dobrá rodina podílí na procesu zprostředkování pěstounské péče?

Martina L.: „Na procesu zprostředkování pěstounské péče se naše organizace aktivně podílí. Pracovníci, kteří doprovázejí rodiny, jsou často zváni do poradních sborů, kde se projednává pěstounská péče či osvojení dítěte. Doprovázející pracovník zpravidla nejlépe zná samotné dítě, které má být osvojeno nebo umístěno do pěstounské péče a zároveň zná i rodinu, kde je dítě prozatím umístěno. Poradní sbor rozhoduje, které dítě svěří určitému pěstounovi či osvojiteli. Někdy tyto schůze bývají vcelku zajímavé, protože je velká pravděpodobnost, že se ve sboru sejde skupina lidí, kteří fakticky neznají budoucího pěstouna nebo dítě, a právě tito lidé musí rozhodnout, zda dané dítě svěří do péče právě tomuto člověku. Dle mého názoru je velice důležité, aby se naši pracovníci těchto schůzí účastnili, zejména proto, že dítě, které má být umístěno do pěstounské péče, znají osobně a ví jaké je a co pro něj bude nejlepší. Mohou tedy osobám sedícím v poradním sboru poreferovat o dítěti to, co není uvedeno ve složkách. A právě to může přispět k tomu, aby bylo dítě umístěno do správné rodiny.“

5) Pocítíte nějaké rozdíly po ustanovení novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí? Došlo po této novele ke zkvalitnění pěstounské péče?

Martina L.: „Jedním z hlavních rozdílů této novely je, že se klade důraz na potřebu dítěte vyrůstat v rodinném prostředí a postupně se snaží tlumit ústavní péči, což je pro děti a budoucí pěstouny velké plus. Dalším rozdílem bylo například zvýšení odměn pěstounů a převedení pěstounských dávek ze systému státní sociální podpory. Novela dále upravuje pěstounskou péči na přechodnou dobu. Pro pěstouny došlo ke změně zejména v povinnosti zvyšovat si kvalifikaci a dovednosti, jak již bylo uvedeno.“

6) Jaký je Váš osobní názor na proces zprostředkování pěstounské péče v současné době?

Martina L.: *„Dle mého názoru neprobíhá proces zprostředkování pěstounské péče stále úplně správně, jelikož v systému pořád „visí“ příliš mnoho dětí, které nemají rodiny, často vyrůstají v ústavních zařízeních a jsou v systému, dá se říci, uvězněny. Velkým úskalím tohoto systému bývají zpravidla sami budoucí pěstouni, jelikož mají své vlastní představy o budoucím dítěti a do těchto představ se tyto děti často nehodí. Stačí jediná odchylka a úřad, který má k dispozici spisy dítěte a budoucích pěstounů, je automaticky vyřadí. Proto ještě jednou opakuji, že je nesmírně důležité, aby se naši pracovníci účastnili schůzí při projednávání pěstounské péče, jelikož děti a pěstouny znají. Český soudní systém bývá často velkým mínusem, který stále prodlužuje dobu, kdy by děti již mohly být umístěny v pěstounské péči, ale právě kvůli procesu u soudu zůstávají v provizorních řešeních. V naší zemi je proces zprostředkování pěstounské péče stále zdoluhavý. Budoucí pěstouni projdou určitým procesem proškolení, prověřování, něco se naučí, ale na dítě čekají například rok či dva. Po této době už jsou často někde jinde, proběhlo u nich mnoho změn. Je nutné si tedy uvědomit, že pro děti je každý týden v ústavních zařízeních rozhodující.“*

7) Myslíte si, že jsou pěstouni s tímto procesem spokojeni nebo k němu mají určité výhrady?

Martina L.: *„Naši pěstouni si často stěžují na problémy s krajským úřadem, kde se setkávají s neochotou nebo neschopností udělat tento proces správně a efektivně. Dalším problémem pro ně bývá samotný zdoluhavý proces, který některé z budoucích pěstounů odradí. I když si například sami dítě vyhlédnou v dětském domově nebo ústavu a splňují veškeré požadavky, proces schválení u soudu bývá stále zbytečně zdoluhavý.“*

8) Jaký je Váš osobní názor na komunikaci pěstounských rodin s orgánem sociálně-právní ochrany dětí?

Martina L.: *„Komunikaci s OSPOD většina pěstounů hodnotí kladně, někteří pěstouni jsou OSPODem přímo doprovázeni. Zároveň OSPOD spolupracuje i s námi a komunikace s ním je na velmi dobré úrovni. Pěstounské rodiny pak cítí, že mají podporu ze všech stran a nemají takové obavy z různých úředních postupů.“*

Analýza rozhovoru

V úvodu rozhovoru paní Martina uvádí, že organizace Dobrá rodina spolupracuje s více jak sedmi sty pěstounskými rodinami ze všech krajů v České republice. Dle dostupných informací se jedná o velký úspěch, jelikož například nezisková organizace Rozum a cit (taktéž se sídlem v Praze) působí pouze v hlavním městě, Středočeském kraji a Plzeňském kraji. Působnost Dobré rodiny v celé naší republice tak umožňuje pomoci mnoha dětem, které by jinak vyrůstaly v ústavních zařízeních. Nové pěstounské rodiny si organizace získává především díky dobrým referencím od jiných pěstounských rodin, spoluprací s orgánem sociálně-právní ochrany dětí, který Dobrou rodinu doporučuje jako doprovázející organizaci a v neposlední řadě také díky webovým stránkám, na kterých stále usilovně pracují, aby se potenciální pěstouni dozvěděli co nejvíce informací. Jako doprovázející organizace poskytují pěstounským rodinám také potřebné vzdělávání. Nejen, že poskytují zákonem určené vzdělání trvajících 24 hodin ročně, ale poskytují také pestrou škálu seminářů, kurzů, možností využití hlídacích služeb a táborů pro děti v pěstounské péči.

Na procesu zprostředkování pěstounské péče se Dobrá rodina aktivně podílí, zejména během poradních sborů. Dle názoru paní Martiny je účast pracovníka neziskové organizace na této schůzi velmi důležitá, ačkoliv se to tak nemusí zdát. Doprovázející pracovník však většinou nejlépe zná budoucího pěstouna a dítě, které by mělo být svěřeno do péče. Díky těmto znalostem a osobním zkušenostem s rodinami a dětmi tak mohou pomoci s umístěním dítěte do té nejvhodnější náhradní rodiny a zamezit tak možnému vrácení dítěte do ústavního zařízení. Po ustanovení novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí, která vešla v účinnost v roce 2013, uvádí paní Martina několik zásadních změn týkajících se pěstounské péče, a to zejména posílení potřeby dítěte na to, aby vyrůstalo v rodinném prostředí, navýšení odměn pěstounských rodin a povinnosti zvyšování kvalifikací a odborného vzdělávání v rámci pěstounské péče. Nově také pěstouni uzavírají dohodu o výkonu pěstounské péče, díky které pěstouni získávají právo na poskytnutí trvalé nebo dočasné pomoci při zajištění osobní péče o svěřené dítě, právo na poskytnutí pomoci se zajištěním celodenní péče (možnost odpočinout si), právo na zprostředkování psychologické nebo terapeutické odborné pomoci alespoň jednou za 6 měsíců. Rovněž jim také vzniká povinnost umožnit sledování naplňování dohody a spolupracovat se zaměstnancem pověřeným k tomuto sledování. Dohodu je možné uzavřít pouze s orgánem veřejné správy (obecní úřad obce s rozšířenou

působností, krajský úřad apod.) nebo s osobou pověřenou výkonem sociálně-právní ochrany dětí, což může být v tomto případě Dobrá rodina.

Dle osobního názoru paní Martiny L. neprobíhá proces zprostředkování pěstounské péče úplně správně. Velké mínus spatřuje v soudním systému, díky kterému dochází stále častěji k prodlužování doby, ve které by děti již mohly být umístěny do pěstounských rodin. Dále uvádí, že je proces stále zdlouhavý a velmi náročný pro budoucí pěstouny, kteří jsou plni očekávání. Mnoho z nich samotná délka procesu odradí a během procesu odstoupí a o péči již nemají zájem. Samotní pěstouni, jak říká paní Martina L., tento proces také hodnotí jako příliš dlouhý a zbytečně složitý.

4.3 Rozhovory s pěstounskými rodinami

Pro tuto práci bylo kontaktováno telefonicky či e-mailem pět pěstounských rodin a poté proběhla osobní schůzka v jejich domácnosti, popřípadě v neziskové organizaci. Pěstounské rodiny byly ubezpečeny, že rozhovor bude probíhat zcela anonymně a nikde nebudou zveřejněny jejich osobní údaje či údaje dětí v pěstounské péči. Proto jsou pěstounské rodiny v této práci očíslovány. Odpovědi byly se souhlasem pěstounských rodin nahrány na diktafon k pozdější analýze.

4.3.1 Charakteristika respondentů

Pěstouni č. 1 – Manželský pár ve věku přibližně 50 let žijící v Jihočeském kraji, který má v současnosti v pěstounské péči 1 dítě (chlapce) ve věku 10 let. Pěstounské péči se věnují již 5 let. Vlastní děti nemají. Oba manželé mají vysokoškolské vzdělání a pracují na vyšších pozicích. Rozhovor probíhal pouze se ženou v organizaci Dobrá rodina.

Pěstouni č. 2 – Manželský pár ve věku 42 a 45 let žijící v Praze, který má v pěstounské péči 1 dítě (dívku) ve věku 15 let. Péči o dítě se věnují již 11,5 roku. Pěstouni mají rovněž dvě vlastní děti ve věku 17 a 19 let. Manžel má středoškolské vzdělání bez maturity a pracuje jako stavař, manželka má vysokoškolské vzdělání a pracuje jako učitelka na základní škole (částečný úvazek). Rozhovor probíhal s oběma manželi najednou v jejich domácnosti.

Pěstounka č. 3 - Žena ve věku 58 let žijící v hlavním městě Praze, která má v současnosti v přechodné pěstounské péči chlapečka ve věku 9 měsíců. V evidenci osob, které mohou vykonávat PPPD je již 1 rok. Předtím měla několik let v dlouhodobé pěstounské péči děvče a dva chlapce. Žena má středoškolské vzdělání a momentálně je v domácnosti s dítětem. Rozhovor probíhal u ženy v domácnosti.

Pěstouni č. 4 - Manželé ve věku 46 a 52 let žijící ve městě Sokolov v Karlovarském kraji. V současnosti mají v pěstounské péči 2 děti – děvče ve věku 3 let a chlapce ve věku 5 let. Děti jsou sourozenci a v péči je mají již 2 roky a 3 měsíce. Manželé mají dvě dospělé děti, které s nimi již nežijí. Žena je s dětmi v domácnosti a muž pracuje jako manažer banky. Žena má středoškolské vzdělání s maturitou, manžel vysokoškolské. Rozhovor probíhal pouze s mužem v organizaci Dobrá rodina, žena zůstala s dětmi doma.

Pěstouni č. 5 – Manželé ve věku 40 a 47 let žijící ve městě Hradec Králové. V současné době mají v pěstounské péči tři děti – dva chlapce ve věku 4 a 7 let, kteří jsou v jejich péči již 3 roky a děvče ve věku 9 let, které je v jejich péči již 5 let. Vlastní děti nemají. Matka pracuje v neziskové organizaci a otec je vedoucí marketingového oddělení. Oba manželé mají vysokoškolské vzdělání. Rozhovor proběhl pouze se ženou v jejich domácnosti.

Tabulka č. 1 - Respondenti

Pěstoun	Pohlaví	Věk	Vzdělání	Zaměstnání	Děti v PP	Vlastní děti
Číslo 1	Žena*	50 let	Vysokoškolské	neuveдено	1	Ne
Číslo 2	Muž a žena	42 a 45 let	Středoškolské /vysokoškolské	Stavař/učitelka	1	Ano (2)
Číslo 3	Žena	58 let	Středoškolské	V domácnosti	1	Ne
Číslo 4	Muž*	52 let	vysokoškolské	Manažer banky	2	Ano (2)
Číslo 5	Žena*	40 let	vysokoškolské	Vedoucí neziskové organizace	3	Ne

Tabulka 1: Respondenti**Zdroj: Vlastní zpracování**

* Rozhovor probíhal pouze s jedním z pěstounů

4.3.2 Otázky pro respondenty

- 1) Co Vás přimělo k přijetí dítěte do pěstounské péče?
- 2) Kde jste se o možnosti pěstounské péče dozvěděli?
- 3) Měli jste nějaké požadavky? (Např. věk dítěte, pohlaví apod.)
- 4) Jaký názor má Vaše okolí na pěstounskou péči?
- 5) Jaký je Váš osobní názor na proces zprostředkování pěstounské péče v České republice?
- 6) Jak dlouho tento proces trval a čím vším jste si museli projít?
- 7) Potýkali jste se během procesu zprostředkování s nějakými potížemi?
- 8) Změnilo se pro Vás něco po novelizaci Zákona o sociálně-právní ochraně dětí?
- 9) Zúčastnili jste se během procesu přípravného kurzu pro pěstouny? Myslíte si, že je důležitý?
- 10) Jak byste zhodnotili spolupráci s doprovázející organizací Dobrá rodina?
- 11) Jak jste spokojeni se sociálními pracovníky, kteří k Vám docházejí?

12) Pokud by to bylo možné, změnili byste něco na procesu získání dítěte do pěstounské péče?

4.3.3 Přepis odpovědí a analýza

1) Co Vás přimělo k přijetí dítěte do pěstounské péče?

Pěstouni č. 1: „S manželem jsme si vždy velmi přáli mít hodně dětí. Několik let jsme se marně pokoušeli mít své vlastní děti. Bohužel se nám to vzhledem k mým zdravotním komplikacím nikdy nepodařilo. Tak jsem začala přemýšlet o tom, že bychom si vzali dítě z dětského domova. Manžel byl zpočátku spíše pro to, abychom si dítě adoptovali. Báł se, že by nám dítě z pěstounské péče mohli časem vzít, jelikož na něj nebudeme mít žádný právní nárok. Ale přeci jen jsme se nakonec rozhodli pro pěstounskou péči, hlavně kvůli tomu, že v dětských domovech je tolik dětí, které nemohou být osvojeny, a my jim chtěli dát domov.“

Pěstouni č. 2: „Máme doma dvě vlastní děti a rozhodovali jsme se, zda si pořídit třetí. Vzhledem k tomu, že se jako učitelka na základní škole pohybuji v prostředí, kde vidím, že se některé děti nemají tak dobře, jsme se rozhodli pomoci. Malou nám nejprve ukázali na fotografii a po osobním setkání jsme si ji okamžitě zamilovali a věděli jsme, že si ji chceme vzít domů. Měli jsme trochu obavy, jak to přijmou naše vlastní děti, ale byly rády, že mají třetího člena do party.“

Pěstounka č. 3: „Vždy jsem měla velmi ráda děti. Již od studentských let jsem sousedům a známým hlídala malé děti a dělala jim chůvu. Děti na mne dobře reagovaly a já věděla, že je to něco, co bych chtěla dělat celý život. Zhruba 10 let jsem měla v pěstounské péči tři děti, děvče a dva kluky. Všichni u mě zůstali až do své dospělosti. Poté jsem se rozhodla, zejména díky svým zkušenostem, že bych se chtěla stát pěstounkou na přechodnou dobu a pomoci tak malým dětem prožívat své první chvíle v rodině, a ne v dětském či kojeneckém ústavu. Prošla jsem veškerým školením a přípravami k přijetí miminka, které trvalo 72 hodin. Od loňského roku jsem zařazena do evidence a před 2 měsíci jsem získala do přechodné pěstounské péče devítiměsíčního chlapečka.“

Pěstouni č. 4: „Abych řekl pravdu, s pěstounskou péčí jsem přišel já. Žijeme v menším městě a máme dvě dospělé děti, které s námi již nežijí. S manželkou jsme to špatně snášeli, oba jsme toužili mít více dětí, ale bohužel se nám to již nedařilo. Všiml jsem si, že je žena z odchodu dětí smutná, a tak jsem navrhl, že bychom mohli pomoci některému dítěti, které svůj vlastní domov nemá. Začali jsme se o pěstounskou péči více zajímat a prošli jsme všerkým školením a přípravami. Před dvěma lety nám byly svěřeny do péče dvě děti, sourozenci v předškolním věku.“

Pěstouni č. 5: „K přijetí dětí do pěstounské péče mě přiměla práce v ústavním zařízení, kde jsem pracovala 10 let. Vlastní děti jsme s manželem nikdy neměli. Každý den jsem byla s dětmi, které nepotkal zrovna nejšťastnější osud, a byla jsem z toho často smutná. Manžela jsem tedy spíše přesvědčila, abychom některému dítěti z dětského domova pomohli. V současné době máme v péči 3 děti a já jsem začala pracovat v neziskové organizaci zabývající se pěstounskou péčí jako předsedkyně a výkonná ředitelka. Velmi mě tato práce naplňuje a jsem ráda, že pomáhám i dalším dětem získat nový domov.“

Z jednotlivých odpovědí pěstounů je patrné, že pro každého z nich bylo impulzem a rozhodujícím faktorem něco jiného. Pouze z odpovědí pěstounů č. 1 a pěstounů č. 5 je možné vyrozumět, že k rozhodnutí k přijetí dítěte do pěstounské péče byl fakt absence vlastních biologických dětí, a tedy možnost a ochota pomoci dětem žijícím mimo fungující rodiny. Pěstounka č. 5 měla rovněž zkušenosti s prací v ústavním zařízení a sama se tak setkala s dětmi žijící mimo rodinu, což pro ni byl jeden z impulsů, proč si vzít dítě do pěstounské péče. Pěstounka č. 3 se zcela vymyká ostatním pěstounům, jelikož měla sama v dlouhodobé pěstounské péči 3 děti a v nedávné době se rozhodla stát se pěstounkou na přechodnou dobu. Dalo by se říci, že hlavním důvodem k přijetí dítěte do pěstounské péče byla pro všechny uvedené pěstouny pomoc některému z dětí umístěných v sociálních zařízeních.

2) Kde jste se o možnosti pěstounské péče dozvěděli?

Pěstouni č. 1: „O možnosti pěstounské péče jsme se dozvěděli nejprve z internetu a knih a až poté přímo u sociální pracovnice. Ta nám vše potřebné vysvětlila.“

Pěstouni č. 2: *„Vystudovala jsem pedagogickou školu, takže o možnosti pěstounské péče jsem věděla již dříve. Až poté, co jsme se rozhodli mít třetí dítě, jsem se o to začala zajímat více, zejména jsem četla knihy a sledovala různé diskuze.“*

Pěstounka č. 3: *„Mnoho informací jsem se dočetla z odborných knih a byla jsem v kontaktu s několika pěstounskými rodinami.“*

Pěstouni č. 4: *„O pěstounské péči jsme se dozvěděli nejprve z internetu a poté od naší rodinné přítelkyně, která pracuje jako sociální pracovnice. Doporučila nám doprovázející organizaci Dobrou rodinu, se kterou nyní spolupracujeme.“*

Pěstouni č. 5: *„Vzhledem k mé bývalé profesi pracovnice v ústavním zařízení jsem měla mnoho informací o pěstounské péči. Zároveň jsem se mohla poradit s kolegyněmi a sociálními pracovníci.“*

Tři z pěti vybraných pěstounů se o pěstounské péči dozvěděli z internetu a odborných knih, ve kterých zjistili potřebné informace a dále se informovali pomocí úřadů nebo jiných pěstounských rodin. Pěstounka č. 2 vystudovala pedagogickou školu, měla tak o pěstounské péči již informace a postupně se více vzdělávala. Pěstounka č. 5 má nejen odborné vzdělání, ale rovněž pracovala v ústavním zařízení, kde se přímo setkala s dětmi, které později putovaly do pěstounské péče či byly osvojeny.

3) Měli jste nějaké požadavky? (Např. věk dítěte, pohlaví apod.)

Pěstouni č. 1: *„Pohlaví dítěte jsme příliš neřešili, chtěli jsme pouze mladší dítě, spíše předškolního věku. Uvedli jsme, že nám nevadí, pokud bude dítě jiného etnika. Jediné, co jsme nechtěli, bylo dítě se zdravotním postižením. Dlouho jsme to s manželem probírali, a nakonec jsme se shodli na tom, že bychom péči o takové dítě pravděpodobně nezvládli.“*

Pěstouni č. 2: *„Jelikož jsme měli doma dva chlapce, přáli jsme si manželem děvče. Dalšími požadavky pro nás byl předškolní věk, přibližně tedy tři až pět let a také dítě bez zdravotního postižení.“*

Pěstounka č. 3: „Když jsem byla dlouhodobou pěstounkou, měla jsem požadavky pouze ohledně věku – jedno dítě předškolního věku a dvě školního. Na pohlaví či etniku dětí mi nezáleželo. Nyní u PPPD žádné požadavky nejsou, dítě mám pouze na určitou dobu, než si poputuje do nové rodiny.“

Pěstouni č. 4: „Vzhledem k tomu, že máme již dvě dospělé děti, které vyrůstaly spolu, jsme se rozhodli vzít si do péče opět dvě děti, nejlépe sourozence. Věděli jsme, že je spíše zájem o jedináčky. Původně jsme měli v plánu vzít si děti již školního věku, ale nakonec máme dvě předškolního věku. Sourozenci jsou romského původu, s tím jsme však neměli žádný problém.“

Pěstouni č. 5: „Všechny naše děti byly mladší pěti let, když jsme si je postupně brali do péče. To bylo naše velké přání, obzvláště nejmladšímu synovi byl pouhý rok, když jsme si ho vzali. Pohlaví a etnickou příslušnost jsme neřešili.“

Všichni pěstouni přiznávají, že jediným hlavním požadavkem byl věk dítěte – předškolní, eventuálně mladší školní. Pohlaví bylo důležité pouze pro pěstouny č. 2, jelikož měli doma dvě vlastní děti (chlapce) a přáli si děvče. Tři z pěti pěstounů uvedli, že jim nevadilo, zda bude dítě odlišného etnika, avšak pouze pěstouni č. 4 přijali sourozence romského původu. Pro pěstouny č. 1 a 2 byl požadavek dítě bez tělesného postižení, ostatní pěstouni tento požadavek neuvedli. Žádný z pěstounů však nemá v péči tělesně postižené dítě.

4) Jaký názor má Vaše okolí na pěstounskou péči?

Pěstouni č. 1: „Setkali jsme se pouze s kladnou reakcí. Naše okolí chápe, že takovýmto způsobem je možné vyřešit osobní problém a zároveň tak nabídnout rodinu dítěti, které ji nemá.“

Pěstouni č. 2: „Někteří vyjadřují svůj obdiv, někteří spíše to, že by něco takového sami nedokázali. Také nám mnoho lidí říká, že tím určitě trpěly naše děti, že byly tzv. odsunuty na druhou kolej a neměli jsme na ně tolik času. Samozřejmě, že během celého procesu, než nám dceru do péče svěřili, jsme byli ve stresu, stále jsme obíhali úřady a něco vyřizovali. Ale naši nejbližší nám velice pomohli, a nakonec jsme vše zvládli.“

Pěstounka č. 3: „Mé okolí mne velice podporuje a reakce všech jsou jednoznačně pozitivní. Zejména díky mému vyššímu věku mě mnoho známých obdivuje.“

Pěstouni č. 4: „Někteří naši známí nám říkali, že jsme blázni, protože už nejsme nejmladší a do péče jsme si vzali hodně malé děti. Báli se o nás, zda to zvládneme. Vzhledem k etnickému původu dětí jsme se občas setkali s negativní reakcí, ale nikdy u našich blízkých.“

Pěstouni č. 5: „Okolí má kladný postoj k nám jakožto pěstounům a zároveň i našim dětem. Nikdy jsme se neseťkali s negativní reakcí, většina našich blízkých nás spíše obdivuje a děti jsou velice oblíbené.“

Všichni pěstouni uvedli, že má jejich okolí na pěstounskou péči výhradně kladný názor a rodiny jsou okolím podporovány a obdivovány. V případě pěstounů č. 2 a 4 bylo okolí ze začátku překvapené a trochu skeptické. Děti však byly přijaty bez sebemenších pochyb. V případě pěstounů č. 4, kteří mají v péči dvě romské děti, byla uvedena negativní reakce, nikoli však od blízkých příbuzných či známých.

5) Jaký je Váš osobní názor na proces zprostředkování pěstounské péče v České republice?

Pěstouni č. 1: „Moje osobní zkušenost je vcelku dobrá. Je těžké nastavit objektivní podmínky pro něco tak ryze soukromého a osobního. Pro většinu pěstounů je tento proces hodně zdlouhavý a často se po době čekání ke svěření dítěte do péče jejich rodinná situace změní. Je nutné neztrácet trpělivost, i když máte pocit, že Vám všichni podkopávají nohy. V tomto směru nám hodně pomohla Dobrá rodina, která se nás snažila co nejvíce povzbuzovat.“

Pěstouni č. 2: „Náš názor na tento proces je poměrně dobrý. Neseťkali jsme se v průběhu procesu s žádným vážným problémem, v našem případě šlo všechno hladce. Měli jsme zřejmě štěstí. U mnoha známých, kteří se rovněž věnují pěstounské péči, jsme zaznamenali

značnou nespokojenost. Ale záleží vždy na přístupu pracovníků úřadů, soudu a doprovázející organizace.“

Pěstounka č. 3: „Když jsem byla dlouhodobá pěstounka, proces zprostředkování jsem poměrně těžce nesla. Čekáte velmi dlouhou dobu, než dostanete děti do své péče a můžete je mít doma a starat se o ně. Absolvovala jsem spoustu testů na krajském úřadě, prošla školením a přípravou. Proces bych tedy zrychlila, aby se děti dostali do péče pěstounů co nejdříve. Vždyť jde přeci o to, aby vyrůstali v rodinném prostředí, tak bychom jim to měli co nejdříve umožnit.“

Pěstouni č. 4: „Proces jako samotný není nastavený špatně. Důležitá je komunikace mezi námi, doprovázející organizací a OSPODem. Setkali jsme se s častým zastrašováním, pracovníci úřadů Vás často odrazují a říkají to nejhorší, co Vás může potkat. Budoucí pěstouni se pak bojí, že neprojdou všemi testy, že jsou příliš staří na vychovávání malých dětí apod.“

Pěstouni č. 5: „Proces zprostředkování je velmi pomalý a málo pružný. Nový občanský zákoník velmi prodloužil předávání dětí do rodin. V některých případech čekají noví rodiče i několik měsíců od vytipování na to, než soud rozhodne o předání dítěte do rodiny. Také mi přijde stále nedostačující financování vzdělávání pěstounů a zároveň i finanční ohodnocení PP je vcelku směšné. Vzhledem k tomu, že pracuji rovněž v neziskové organizaci, jsem v centru dění a všímám si více těchto nedostatků než jiní pěstouni.“

Pěstouni č. 1 hodnotí proces zprostředkování jako dobrý, nicméně přiznávají, že je pro většinu pěstounů velmi dlouhý a náročný. Zároveň si pochvalují spolupráci s doprovázející organizací, která jim během procesu byla nápomocná a povzbuzovala je. Pěstouni č. 2 také přiznávají, že během procesu neměli žádné větší obtíže, ale jsou obeznámeni s několika případy svých známých, rovněž pěstounů, kteří byli nespokojeni. Pěstounka č. 3, která je nyní profesionální pěstounkou, přiznává, že v době, kdy byla dlouhodobou pěstounkou, se jí zdál celý proces zdlouhavý a časově a psychicky náročný. Pěstouni č. 4 uvedli, že se setkali s obtížemi na pracovištích úřadů a častým odrazováním od pěstounské péče. Pěstounka č. 5 přiznává, že je proces velmi pomalý a také kritizuje nedostatečné finanční

ohodnocení. Celkově tedy pěstouni hodnotí proces zprostředkování PP jako pomalý, náročný a psychicky vyčerpávající.

6) Jak dlouho tento proces trval a čím vším jste si museli projít?

Pěstouni č. 1: *„Od podání žádosti¹ o svěření jakéhokoliv dítěte do péče do odvedení si chlapce domů to trvalo přibližně dva a půl roku. Další dva roky trvalo, než byl rozhodnutím soudu svěřen přímo do naší osobní péče. Během procesu procházíte veškerým školením, testy apod.“*

Pěstouni č. 2: *„Už si přesně nepamatuji, jak dlouho to trvalo, je to už nějakou dobu. Absolvovali jsme několik psychotestů, pohovorů, vyplňovali mnoho dotazníků a formulářů. Osobně jsme prošli i školením v rámci Dobré rodiny, která nás nejlépe připravila na tuto náročnou roli. Přibližná délka celého procesu byla zhruba rok a čtvrt.“*

Pěstounka č. 3: *„Dlouhodobá pěstounská péče se od PPPD v tomto směru značně liší. Musela jsem splnit veškerá stanovená kritéria a požadavky pro zařazení do evidence profesionálních pěstounů, následovala dlouhá komunikace s úřady a jinými orgány státní správy a organizacemi. Samotná žádost se podává na OSPODu, následuje pohovor v místě bydliště, poté je zaslána žádost na krajský úřad a v případě schválení je pak člověk zařazen do školení na půl roku. Součástí tohoto školení jsou různé pohovory, psychologické schůzky, psychotesty apod. Po schválení školící organizací postupuje žádost na kraj a čeká se na schválení. Od momentu zařazení do evidence profesionálních pěstounů se může OSPOD kdykoliv ozvat. Poté je možné dítě navštěvovat a na propustku vzít s sebou domů. Následuje schválení od soudu a ústavu a poté je dítě oficiálně předáno. Jak je vidět, proces není vůbec jednoduchý a je velmi náročný na psychiku osoby.“*

Pěstouni č. 4: *„Po podání žádosti jsme prošli několikaměsíčním kurzem. Po roce od podání žádosti jsme byly zařazení jako čekající pěstouni. Už za měsíc od zařazení jsme získali děti domů a po dalších třech měsících nám byly soudem svěřeny do pěstounské péče. V průběhu procesu nechodila žena do práce, byla na nemocenské dovolené. Po*

---

¹ viz Příloha č. 1 - Formulář žádosti o výkon pěstounské péče

nabytí právní moci rozsudku soudu o svěřeni dětí do péče šla na mateřskou dovolenou a mohli jsme požádat o dávky pěstounské péče. V našem případě byl tedy proces poměrně rychlý, pravděpodobně i kvůli tomu, že jsme neměli problém s odlišným etnikem dětí.“

Pěstouni č. 5: *„Proces trval přibližně 10 měsíců u prvního dítěte, u dalších byl již kratší. Procházeli jsme sociálním šetřením, psychologickým posouzením a přípravou. U dalších dětí pak pouze psychologickým posouzením.“*

Nejdelší proces zprostředkování absolvovali pěstouni č. 1, kteří na svěřeni dítěte do své péče čekali více než dva roky. U pěstounů č. 2 a 4 trval proces přibližně stejnou dobu, tedy rok a několik měsíců. Pěstounka č. 5 uvádí, že na svěřeni dítěte do péče čekali pouze několik měsíců a u dalších dětí se jednalo o ještě kratší dobu. Pěstounka č. 3 neuvedla přesnou dobu procesu. Všichni pěstouni však uvedli, že museli absolvovat několik kurzů, školení, psychologických testů, pohovorů a vyplnit mnoho formulářů a dotazníků.

7) Potýkali jste se během procesu zprostředkování s nějakými potížemi?

Pěstouni č. 1: *„Nejhorší byly téměř půlroční přestávky mezi jednotlivými koly přípravného procesu. Myslím tím mezi odevzdáním základních formulářů a pozvánkou na první školení, další měsíce, další školení a pořád dokola. Po zařazení do registru žadatelů o NRP jsme čekali další rok, než nás krajský úřad kontaktoval kvůli konkrétnímu dítěti. Ale slyšela jsem, že dnes je to již rychlejší.“*

Pěstouni č. 2: *„Ze strany státu jsme se neseťkali s žádným úskalím. Při spolupráci s neziskovou organizací vznikl menší zádrhel, kdy nám byly určitým způsobem vyhodnoceny naše psychotesty a bylo nám doporučeno vzdát se našeho záměru stát se pěstouny. Nicméně po čase, kdy už jsme měli dítě v péči, jsme znovu navázali kontakt a dostalo se nám i omluvy ze strany organizace. Od té doby úspěšně spolupracujeme a velice oceňujeme úzký a intenzivní kontakt.“*

Pěstounka č. 3: *„Neseťkala jsem se s téměř žádným problémem, pouze se delší dobu čekalo na vyjádření soudu a rovněž úřad práce dělal trochu potíže. Chybovali tak statečně, že jsem byla tři měsíce bez platu profesionálního pěstouna.“*

Pěstouni č. 4: *„Největší úskalí celého procesu byl pravděpodobně soud a doba čekání na vyjádření a rozsudek. Jinak jsme se nesetkali s žádným problémem.“*

Pěstouni č. 5: *„V průběhu procesu jsme se nesetkali s žádnými problémy. Pouze delší čekací doba a rozhodnutí soudu o pěstounské péči.“*

Pěstouni č. 1 přiznávají, že největší obtíže pro ně představovaly dlouhé pauzy mezi jednotlivými koly přípravného řízení. S tímto tvrzením se ztotožňují také pěstouni č. 3, 4 a 5, kteří rovněž uvádějí, že problémem celého procesu je zdlouhavá doba čekání na rozhodnutí, a to zejména u soudu. Pěstouni č. 2 se jako jediní setkali s problémem v doprovázející organizaci, kdy jim byly vyhodnoceny testy a na jejich základě jim nebylo doporučeno stát se pěstouny. Svého snu se však nevzdali a nyní s organizací opět úspěšně spolupracují.

8) Změnilo se pro Vás něco po novelizaci Zákona o sociálně-právní ochraně dětí v roce 2013?

Pěstouni č. 1: *„Ano, pěstouni dostávají více peněz než dříve. Stále to sice není nějak závratná částka, ale alespoň něco. Dále se změnilo určitě to, že jako pěstouni máme status zaměstnance MPSV. Rozběhla se povinnost následného vzdělávání, což mi přijde velmi užitečné, jedná se o 24 hodin za 1 rok. Pěstouni také uzavírají dohodu o výkonu pěstounské péče se sociálním odborem nebo organizací k této činnosti akreditovanou.“*

Pěstouni č. 2: *„Byli jsme o této novele informováni a nejvíce se pro nás asi změnilo finanční ocenění a podpora ze strany státu, protože když jsme začínali, tak finanční ohodnocení bylo skutečně pouze symbolické (cca 1000,- Kč oproti nyníjším 8000,- Kč). Nyní je také pěstounství považováno za profesi a zaměstnání, a i to určitě pomohlo statusu pěstouna, včetně toho, že je mu čas započítáván do odpracovaných let. OSPOD také rovněž pravidelně vyhodnocuje práci s námi.“*

Pěstounka č. 3: *„PPPD může trvat nejdéle jeden rok, pouze pokud bych si vzala do péče sourozence, kteří by mi nebyli svěřeni společně, by se doba mohla upravit. Nárok na*

odměnu pěstouna také vzniká okamžikem zařazení do evidence. Nově je i možné svěřit dítě do PPPD formou předběžného opatření.“

Pěstouni č. 4: *„Nás se hlavně dotklo to, že je více podporován styk s biologickými rodiči dětí. Není to sice příliš často, zhruba jednou ročně. Stále máme často potíže s tím, že nevíme, co smíme a nesmíme. Na co máme právo a na co ne. Například se školkou nebyl problém, děti tam mohly jít i bez souhlasu biologických rodičů. Ale u doktora, na úřadech apod. si stále nejsme jisti. Určitě se pro nás také změnilo finanční ohodnocení pěstounské péče a také máme povinnost umožnit sledování dohody o výkonu PP a spolupracovat se zaměstnancem pověřeným ke sledování vývoje dětí.“*

Pěstouni č. 5: *„Pro někoho byla hlavní změna v oblasti vzdělávání, my jsme se však vzdělávali již před novelou zákona. Nás osobně se to příliš nedotklo.“*

Téměř všichni pěstouni uvedli, že nějakým způsobem zaregistrovali novelizaci Zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Nové finanční ohodnocení zaznamenali pěstouni č. 1, 2 a 4. Pěstouni č. 1 také uvedli, že pro ně byla změnou také povinnost následného vzdělávání a nové uzavírání dohody o výkonu pěstounské péče s příslušným orgánem. Pěstouni č. 2 zmínili, že novela změnila postavení pěstounů, kteří jsou nyní považováni za zaměstnance Ministerstva práce a sociálních věcí a pěstounská péče je tak započítávána do odpracovaných let jednotlivců. Pěstounů č. 4 se nejvíce dotklo, že novela podporuje větší styk s biologickými rodiči dětí. Pěstouni také zmínili spolupráci s OSPOD, který pravidelně navštěvuje pěstounské rodiny a podává hlášení o výchově a vývoji dětí. Přechodná pěstounka č. 3 uvádí několik změn týkající se profesionální pěstounské péče, kdy nejdůležitějším faktorem je trvání péče pouze na 1 rok s výjimkou sourozenců umístěných v různý čas.

9) Zúčastnili jste se během procesu přípravného kurzu pro pěstouny? Myslíte si, že je důležitý?

Pěstouni č. 1: *„Zúčastnili jsme se asi pěti celodenních kurzů a půldenního psychologického testu. Mezi jednotlivými kurzy byly velmi dlouhé prodlevy, úroveň školení byla však velmi dobrá.“*

Pěstouni č. 2: „Zúčastnili jsme se několika přípravných sezení a sebezkušenostních tréninků v neziskové organizaci. Týkala se různých témat, jako například biologická rodina dítěte, jeho raná traumata a následky apod.“

Pěstounka č. 3: „Jako každý žadatel o PPPD jsem byla povinna absolvovat přípravný kurz v rozsahu 72 hodin v rámci krajského úřadu, který má povinnost organizovat tyto přípravy žadatelů. Tento kurz obsahoval základní informace související s přijetím dítěte, součástí bylo i posouzení psychických a materiálních podmínek mě jako pěstouna. Myslím, že jsou tyto kurzy velmi důležité, připraví vás alespoň částečně na to, co Vás čeká a ujasníte si, zda je to opravdu to, co chcete dělat.“

Pěstouni č. 4: „Zúčastnili jsme se přípravného kurzu PRIDE, který zahrnoval devět setkání a byl určen pro potencionální náhradní rodiče. Časový rámec byl pro nás, dlouhodobé pěstouny nebo osvojitele, zákonem stanovených 48 hodin. Součástí příprav bylo posouzení, zda jsme jako pěstouni vhodní. Proběhlo také spoustu setkání v našem domácím prostředí.“

Pěstouni č. 5: „Zúčastnili jsme se několika přípravných kurzů, psychologických vyšetření, absolvovali jsme kurz první pomoci a několika odborných přednášek v neziskové organizaci.“

Všichni pěstouni uvedli, že se během procesu zprostředkování účastnili několika přípravných kurzů, psychologických testů či sezení v neziskové organizaci Dobrá rodina. Pěstouni č. 4 jmenovali přímo přípravný kurz PRIDE, který absolvovali v rámci příprav na to stát se pěstouny. Pěstounka č. 3 uvádí, že se účastnila přípravného kurzu pro profesionální pěstouny, který je časově náročnější než kurz pro dlouhodobé pěstouny. Pěstouni hodnotí přípravu velmi dobře, jelikož se zde dozvedí veškeré potřebné informace a kurz je víceméně připraví na roli náhradních rodičů.

10) Jak byste zhodnotili spolupráci s doprovázející organizací Dobrá rodina?

Pěstouni č. 1: „Spolupráci bych hodnotila velice kladně. Vždy jsme byli nesmírně spokojeni s přístupem, a pokud jsme měli nějaký problém, Dobrá rodina nám vyšla vždy

vstříc. Zároveň nás připravila na roli náhradních rodičů, za což jim budeme navždy vděční.“

Pěstouni č. 2: *„S neziskovou organizací jsme velice spokojeni. Věnují nám dostatek času, máme možnost probírat podrobně jakékoli situace v rodině a máme prostor se otevřeně vyjádřit. Využili jsme též škálu různých terapeutických možností, jak při práci s dítětem samotným, tak při osobním rozvoji. Kladnou stránkou jsou rovněž osobní konzultace, supervize, rodičovské skupiny, školení, výcviky a přednášky apod.“*

Pěstounka č. 3: *„Práci s organizací Dobrá rodina hodnotím na výbornou. Nikdy jsem neměla žádný problém. Komunikace probíhá bez problémů a vždy jsou ochotni pomoci.“*

Pěstouni č. 4: *„Od samého počátku spolupráce jsme měli v organizaci a její pracovníky důvěru a dodnes jsme velice spokojeni.“*

Pěstouni č. 5: *„Spolupráci hodnotím kladně, nikdy nebyl sebemenší problém.“*

Pěstouni se shodují, že spolupráce s neziskovou organizací Dobrá rodina je bez problémů. Kladně hodnotí přístup organizace, možnosti osobních konzultací, rodičovských skupin, pestrou škálu přednášek, terapeutických sezení apod. Rovněž uvádějí, že jsou spokojeni se spoluprací s jednotlivými pracovníky neziskové organizace, se kterými jsou již několik let v kontaktu, a kteří je doprovázeli během celého procesu.

11) Jak jste spokojeni se sociálními pracovníky, kteří k Vám docházejí?

Pěstouni č. 1: *„Už jsme poznali řadu sociálních pracovníků a vždy jsme byli spokojeni.“*

Pěstouni č. 2: *„Spolupráci se sociálními pracovníky si velice pochvalujeme, měli jsme během té doby dvě a vždy k nám byly velice vstřícné a nápomocné.“*

Pěstounka č. 3: *„Jsem naprosto spokojena, nikdy nebyl sebemenší problém. Problémy nastaly pouze u soudu.“*

Pěstouni č. 4: *„My jsme měli zřejmě smůlu, protože sociální pracovnice se k nám nikdy nechovali tak vstřícně a mile, jako doprovázející organizace.“*

Pěstouni č. 5: *„Záleží vždy na přístupu jedince. Prozatím jsme se nesetkali se špatným přístupem, občas se nám stalo, že byla pracovnice méně příjemná, ale to se dá připisovat náladě nebo podobně.“*

Z odpovědí prvních tří pěstounů je patrné, že jsou se spoluprací sociálních pracovnic spokojeni a nikdy neměli sebemenší problém. Pěstouni č. 4 uvádějí, že se doposud setkali pouze s nevlídným zacházením a kritizují jejich přístup oproti milému přístupu neziskové organizace. Pěstounka č. 5 uznává, že se setkala s nepříjemným jednáním sociální pracovnice, ale nikdy tomu nedávala příliš velkou váhu a toto jednání připisovala spíše osobní náladě jednotlivce. Pouze v jednom případě se tedy pěstounské rodiny setkaly s méně přátelským přístupem ze strany sociálních pracovnic.

12) Pokud by to bylo možné, změnili byste něco na procesu získání dítěte do pěstounské péče?

Pěstouni č. 1: *„Myslíme si, že největší problém je stále v délce celého procesu zprostředkování. Některé děti už by mohly být dávno v péči náhradních rodičů, ale stále zůstávají v ústavech, protože soud není ochoten nebo schopen rozhodnout dříve. Takže kdybychom měli možnost, rozhodně bychom byli pro to, aby se celý proces urychlil.“*

Pěstouni č. 2: *„Nemáme nějaký přesný návrh na změnu procesu. Jen bych zdůraznila nutnost co nejzevrubnější informovanosti zájemců před přijetím dítěte. Též považuji za velice důležité komunikovat i s jinými pěstouny před přijetím dítěte i během probíhající pěstounské péče. Nám osobně vždy tato setkání velice pomáhají. Člověk zjistí, s čím se potýkají ostatní a uvědomí si, že ty problémy, které řeší, řeší i jiní a nejsme v tom sami. Dále považujeme za důležité, aby veškeré úřady nebo organizace před přijetím tzv. sejmuli žadatelům růžové brýle a připravili je co nejrealističtěji na to, co je může čekat. Předejde se tím možná některým případům selhání péče a vrácení dítěte do ústavu. Velmi důležité a jeden z hlavních problémů pak je, že v určitých chvílích je na svěřené dítě zaměřena*

veškerá pozornost, hlavně během procesu. Biologické děti tak často ustupují do pozadí. Nesmíme tedy zapomínat i na jejich potřeby.“

Pěstounka č. 3: *„Co se týče dlouhodobé pěstounské péče, už je to delší dobu, co jsem měla děti v péči. Ale během celého procesu mne unavovalo neustálé čekání na vyjádření úřadů apod. Všechné proškolení a testování chápu, je nutné svěřit dítě lidem, kteří budou schopni se o něj dobře postarat. Nicméně ta čekací doba je velmi zdlouhavá a zbytečná. U PPPD to bylo prozatím vcelku bez problému, pouze ta čekací doba se projevila, zejména u soudu.“*

Pěstouni č. 4: *„Pokud by to bylo možné, uvítali bychom, aby soudy reagovali co nejdříve a doba celého procesu by se tak zkrátila. S naší zkušeností, kterou máme, jsme měli největší problém právě se soudem a s OSPODem, kde jsme se setkali s častým nepochopením a odrazováním. Lidštější přístup by přišel určitě vhod, zejména když se snažíte někomu pomoci, a nakonec máte pocit, že ostatní spíše obtěžujete.“*

Pěstouni č. 5: *„Určitě bych zkrátila celý proces. Jednotlivé mezery mezi testy, školením, papírováním apod. V některých případech čekají náhradní rodiče i dva roky, než dostanou dítě do péče. Díky zkušenostem, které mám z práce v ústavním zařízení, vím, jaké je to pro děti, které vyrůstají v ústavu, a ne v rodinném prostředí.“*

Pěstouni č. 1, 3, 4 a 5 uvádějí, že by v případě možnosti změny urychlili celkový proces zprostředkování. Rovněž přiznávají, že největší úskalí vidí stále v průběhu rozhodování soudu. Pěstouni č. 4 by doporučili také lepší přístup v případě orgánu sociálně-právní ochrany dětí a jejich sociálních pracovníků. Pěstounka č. 2 by doporučila větší komunikaci mezi jednotlivými pěstounskými rodinami a potencionálními pěstouny. Dále považuje za důležité spolupráci s úřady a organizacemi, které by měli žadatelům o náhradní rodičovství co nejrealističtěji vysvětlit jejich budoucí roli a snažit se je co nejvíce připravit na pěstounskou péči. Vyvarovali by se poté vrácení dětí do ústavních zařízení v případě nedostatečné připravenosti rodičů. Současně také říká, že je velmi důležité nezapomenout na potřeby svých biologických dětí, jelikož během procesu je veškerá pozornost spíše zaměřena na svěřované děti.

5 Výsledky a diskuze

Shrnutí vlastního výzkumu autorka zpracovala v této kapitole. Cílem kvalitativního výzkumu bylo zjistit pomocí strukturovaných rozhovorů jaký názor mají pěstounské rodiny a pracovníci neziskové organizace na proces zprostředkování a svěření dítěte do pěstounské péče. Rozhovorů se účastnilo 5 pěstounských rodin z různých krajů České republiky, které zároveň spolupracují s organizací Dobrá rodina a jsou jí v rámci výkonu péče doprovázeni.

Z úvodní části rozhovoru s paní Martinou vyplynulo, že organizace spolupracuje s pěstouny, osvojiteli a potencionálními náhradními rodiči v rámci celé České republiky. Nové pěstounské rodiny či osvojiteli si organizace získává především díky osobním referencím jiných náhradních rodičů, kteří jsou s touto organizací spokojeni a zároveň také díky spolupráci s orgánem sociálně-právní ochrany dětí, který je s nimi spokojen. Organizace působí jako doprovázející organizace, tudíž poskytuje pěstounům potřebné vzdělávání, kurzy, semináře a podporuje je v jejich roli náhradních rodičů.

Po novele zákona o sociálně-právní ochraně dětí, která vešla v účinnost v roce 2013, uvádí paní Martina několik zásadních změn, které zefektivnily institut PP. Jako příklad je možné uvést zvýšení odměn pěstounských rodin, zvyšování osobních kvalifikací a vzdělávání či nově uzavírání dohody o výkonu PP s příslušným orgánem.

Hlavní otázky byly zaměřeny na proces zprostředkování PP, kde paní Martina uvedla, jak se doprovázející organizace podílí na tomto procesu a eventuálně jak by byla schopna napomoci k tomu, aby se tento proces zlepšil a urychlil. Jako hlavní argument uvádí účasti pracovníků doprovázejících organizací na poradních sborech. Jelikož většinou nejlépe znají budoucí pěstouny a děti, které mají být do péče umístěny, jsou tak schopni určit, jaké dítě by mělo být umístěno do příslušné rodiny. Jak říká paní Martina, složky, ve kterých jsou uloženy informace o dětech a budoucích rodičích, neobsahují zdaleka veškeré informace, které by napomohly k tomu, aby bylo dítě umístěno do vhodné rodiny a zamezilo se tak možnosti navrácení do ústavního zařízení.

V závěru paní Martina uvádí, že celkový proces zprostředkování a získání dítěte do péče neprobíhá stále odpovídajícím způsobem zejména se zaměřením na časové hledisko ve vztahu k zachování nejlepšího zájmu dítěte. Největší úskalí vidí v soudním systému, a proto jako možné doporučení do budoucna uvádí rychlejší práci soudů, u kterých se

v dnešní době nejčastěji celý proces zdrží a zároveň možné celkové urychlení procesu, ke kterému by mohlo dojít právě díky účasti v poradních sborech.

Hlavním důvodem k přijetí dítěte do PP byla pro uvedené pěstounské rodiny pomoc dítěti umístěnému v ústavních zařízeních. V případě dvou pěstounských rodin bylo zároveň impulzem a jistým motivem touha mít vlastní dítě. O PP se pěstouni nejčastěji dozvěděli z internetu a odborných knih (tři z pěstounů) a dvě pěstounky mají odborné pedagogické či sociálně zaměřené vzdělání, kde se o tomto tématu dozvěděli. V případě požadavků, které pěstouni před samotným výkonem péče měli, se shodli, že hlavním požadavkem byl věk – předškolní či mladší školní. Tři z pěti pěstounských rodin zároveň uvedli, že se nevymezovali vůči dětem s odlišnými etniky, avšak pouze jeden z pěti respondentů má v péči děti romského původu. Pro dvě rodiny bylo zároveň požadavkem dítě bez tělesného postižení vzhledem k tomu, že nemají potřebnou kvalifikaci a zdravotní kurzy. Současně všichni pěstouni uvádějí, že okolí hodnotí PP velmi kladně a nesetkali se s žádným negativním názorem. Pouze pěstouni č. 4 se setkali s negativní reakcí na etnický původ dětí.

Hlavní část rozhovoru pak byla věnována procesu zprostředkování, na který mají všichni pěstouni téměř stejný názor. Celý proces je hodnocen jako zdlouhavý a náročný po psychické stránce. Děti se do pěstounských rodin dostávají často až po déle než roce od podání žádosti. Kriticky jsou hodnoceny dlouhé prodlevy mezi jednotlivými koly přípravného řízení, zejména v případě rozhodování soudu. S tímto názorem se rovněž ztotožňuje pracovnice neziskové organizace Dobrá rodina. Během celého procesu se pěstouni zúčastnili několika přípravných kurzů, psychologických testů apod. Jednotlivé kurzy jsou hodnoceny vcelku kladně a žádný z pěstounů se nesetkal s obtížemi. Novelu zákona týkající se PP většina pěstounů zaregistrovala ve formě zvýšení odměn pěstounské péče, povinnosti následného vzdělávání v této oblasti, uzavírání dohod o výkonu PP s příslušným orgánem a podpoře styku s biologickými rodinami.

V této oblasti je třeba upozornit na odpovědi respondentů č. 4, kteří uváděli, že se špatně srovnávají s podporou styku dítěte s biologickou rodinou. Zároveň kriticky hodnotí spolupráci se sociálními pracovníky, zatímco ostatní pěstouni nezaznamenali žádný problém. V budoucnu je tak velice pravděpodobné, že tato rodina bude působit problémy, což by se mohlo negativně ovlivnit psychiku dítěte. Autorka tedy doporučuje, aby se úřady a doprovázející organizace na tuto rodinu zaměřily a do budoucna tak zabránily možnému konfliktu. Pěstoun by měla být osoba, která je vstřícná a chápající, má své určité mezní

postavení a dítě, které mají momentálně v péči, je u nich pouze dočasně a není tak možné si na sebe dítě příliš upoutat.

V závěru se pěstouni jednoznačně shodují, že by celkový proces zprostředkování urychlili, jelikož je hodnocen jako velmi zdlouhavý a pěstouni tak ztrácejí motivaci a chuť stát se náhradním rodičem. V doporučeních se také objevila větší spolupráce úřadů a jiných organizací s pěstounskými rodinami, které by jim měli být v tomto procesu více nápomocny a snažit se je připravit na roli budoucích rodičů. Pokud budou rodiče dobře a odborně vyškoleni a připraveni, vyvarují se tak navracení dítěte do ústavu a zajistí jim život v rodinném prostředí.

Autorka se s názory pěstounských rodin a pracovnice doprovázející organizace ztotožňuje a taktéž by doporučila osobní účast zaměstnanců neziskových organizací na poradních sborech před umístěním dítěte do PP, čímž by se urychlil celý proces zprostředkování a děti by tak mohly být umístěny do náhradních rodin co nejdříve. Zároveň by autorka doporučila zajistit dohled OSPODu a doprovázející organizace nad pěstounskou rodinou č. 4, u které by bylo třeba zajistit případnou psychoterapii a práci formou supervize, aby případný přechod do biologické rodiny nebyl pro dítě příliš náročný.

Návrh nové právní úpravy části zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

Hlava X - Komise pro sociálně-právní ochranu dětí a poradní sbory

§ 38 a

- (1) beze změny
- (2) beze změny
- (3) Poradní sbor tvoří odborníci působící v oblasti sociálně-právní ochrany. Jedná se o odborníky z oborů pediatrie, psychologie, pedagogiky, zástupce obcí, pověřených osob, poskytovatelů sociálních služeb, **doprovázejících organizací**, škol a školských zařízení, poskytovatelů zdravotních služeb, orgánů policie, státních zastupitelství, zaměstnance krajského úřadu a obecního úřadu obcí s rozšířenou působností zařazené na úseku sociálně-právní ochrany.
- (4) beze změny

6 Závěr

Po roce 2013 došlo v České republice k zásadním změnám, co se rodinného práva a sociálně-právní ochrany dětí týče, a to jednak v důsledku novely zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, která nabyla účinnosti dne 1. 1. 2013 a přijetí nového občanského zákoníku s účinností od 1. 1. 2014. Cílem této nové právní úpravy bylo vytvoření zákonných podmínek pro systematickou práci s rodinami, která zajistí setrvání dítěte v rodinném, případně náhradním rodinném prostředí. Byla upravena pravidla pro činnost zaměstnanců orgánů sociálně-právní ochrany dětí, zejména pak v obcích s rozšířenou působností. Současná právní úprava vymezuje jasný princip přednosti náhradní rodinné péče před péčí ústavní. Dítě, které nemůže být vychováváno ve své vlastní rodině, by mělo být v první řadě umístěno do náhradní rodinné péče. Ústavní výchova představuje až poslední možnost, kdy jiné možnosti nepřipadají v úvahu. Konkrétně pak novela zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí přišla s mnohými změnami v oblasti pěstounské péče. Mezi nejvýznamnější patří zvýšení odměn pěstouna, povinnosti pěstounských rodin vzdělávat se v oblasti náhradního rodičovství, podpora styku s biologickými rodinami, nárok na doprovodné a podpůrné služby a mnohé změny týkající se pěstounské péče na přechodnou dobu.

Cílem této bakalářské práce bylo komplexní zpracování právní úpravy jednotlivých forem náhradní rodinné péče se zaměřením na vývoj pěstounské péče v České republice a následná charakteristika jednotlivých druhů v historickém kontextu, což bylo splněno v teoretické části práce, kde se nachází ucelený přehled právních forem náhradní rodinné péče. Větší prostor teoretické části pak byl vymezen pro charakteristiku institutu pěstounské péče na našem území, kde byl zpracován celkový proces zprostředkování a získání dítěte do péče, dále institut pěstounské péče na přechodnou dobu neboli profesionální PP a v neposlední řadě také financování a odměny PP.

Dílním cílem této práce pak bylo na základě provedeného kvalitativního výzkumu uvést konkrétní případy jednotlivých pěstounských rodin a zástupce doprovázející organizace Dobrá rodina a pomocí metody řízených rozhovorů získat názor na proces zprostředkování a svěřování dětí do pěstounské péče.

Z provedeného výzkumu vyplynulo, že jak pěstounské rodiny, tak pracovnice doprovázející organizace Dobrá rodina vnímají proces zprostředkování PP jako příliš složitý, zdlouhavý, málo pružný a psychicky velmi náročný. Celý proces často trvá více

než 1 rok a budoucí náhradní rodiče pak ztrácejí motivaci pro to, stát se náhradním rodičem. Důležitou úlohu v tomto procesu dle pěstounů hraje doprovázející organizace, která se je v této životní fázi snaží podpořit a povzbudit. Jako možná doporučení do budoucna je uváděno zrychlení celého procesu získání dítěte do PP, zejména díky účasti doprovázejících pracovníků na poradních sborech. Zároveň by uvítali zlepšení spolupráce orgánů sociálně-právní ochrany dětí, krajských úřadů s pěstounskými rodinami před a během výkonu PP, jelikož právě na těchto orgánech závisí osud dětí umístěných v ústavních zařízeních a v případě zbytečných průtahů během procesu jsou tak nuceny trávit své dětství mimo fungující rodinu, což může mít za následek zhoršení schopnosti komunikace, ztrátu důvěry v okolní svět či nedostatek citových vazeb v budoucím životě.

7 Použitá literatura

7.1 Bibliografie

- (1) BISKUP, Pavel. *Náhradní výchova dětí, možnosti a meze*. Praha : Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2008. 126 s. ISBN 978-80-87146-05-7.
- (2) GABRIEL, Zbyněk a NOVÁK, Tomáš. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Psyché. Praha : Grada, 2008. 144 s. ISBN 978-980-247-1788-3.
- (3) LOVASOVÁ, Lenka. *Rodinné vztahy*. Praha : Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. 32 s. ISBN 80-86991-66-0.
- (4) MACELA, Miroslav et al. *Sociálně-právní ochrana dětí*. 1. vydání. Praha : Wolters Kluwer, 2015. 890 s. ISBN 978-80-7478727-0.
- (5) MATĚJČEK, Zdeněk et al. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. 1. vydání. Praha : Portál, 1999. 183 s. ISBN 80-7178-304-8.
- (6) MATĚJČEK, Zdeněk. *Nevlastní rodiče a nevládní děti*. 1. vydání. Praha : Grada, 1999. 143 s. ISBN 80-7169-897-0.
- (7) MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevládní a náhradní*. Rádci pro rodiče a vychovatele. Praha : Portál, 1994. 98 s. ISBN 80-85282-83-6.
- (8) NOVOTNÝ, Petr et. al. *Nový občanský zákoník: Rodinné právo*. 1. vydání. Praha : GRADA Publishing a. s., 2014. 194 s. ISBN 978-80-247-5167-2.
- (9) NOŽÍŘOVÁ, Jana. *Náhradní rodinná péče*. Praha, 2012. 94 s. ISBN 978-80-86131-91-7.
- (10) SMOLÍKOVÁ, Veronika. *Tradice pěstounské péče v českých zemích*. 1. vydání. Ostrava : Key Publishing, 2014. 78 s. ISBN 978-80-7418-218-1.
- (11) SOBOTKOVÁ, Irena. *Pěstounské rodiny: jejich fungování a odolnost*. 1. vydání. Praha : MPSV, 2003. 142 s. ISBN 80-86552-62-4.
- (12) STRAUSS, Anselm a CORBIN, Juliet. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody*. [překl.] Stanislav Ježek. SCAN. Brno: Albert; Podané ruce, 1999. 196 s. ISBN 80-85834-60-X.
- (13) ŠEVČÍK, Ludvík JUDr. *Vyznejte se v rodinném právu*. 1. vydání. Brno : Albatros Media a. s., 2014. 70 s. ISBN 978-80-265-0221-0.

- (14) VRÁNOVÁ, Lucie. *Sociálně-právní analýza přechodné pěstounské péče v České republice*. 1. vydání. Praha : Středisko náhradní rodinné péče o. s., 2011. 77 s. ISBN 978-80-87455-09-8.
- (15) ZEZULOVÁ, Dagmar. *Pěstounská péče a adopce*. 1. vydání. Praha : Portál, 2012. 197 s. ISBN 978-80-262-0065-9.

7.2 Elektronické zdroje

- (1) CENTRUM PRO NÁHRADNÍ RODINOU PÉČI. *Dohody o výkonu pěstounské péče*. Centrum pro náhradní rodinnou péči. [Online] 2017. [Citace: 22. 01 2017.] Dostupné z WWW: <<http://www.cpnrp.cz/pestounska-pece/dohody-o-pestounske-peci/>>.
- (2) DOBRÁ RODINA. *Zásady naší práce*. Dobrá rodina. [Online] 2015. [Citace: 22. 01 2017.] Dostupné z WWW: <<http://www.dobrarodina.cz/o-nas/145-zasady-nasi-prace>>.
- (3) MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Proces zprostředkování*. Sociálně-právní ochrana dětí. [Online] 21. 3 2013. [Citace: 17. 12 2016.] Dostupné z WWW: <<http://www.mpsv.cz/cs/14502>>.
- (4) MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Zprostředkování osvojení a pěstounské péče*. Sociálně-právní ochrana dětí. [Online] 18. 2. 2013. [Citace: 28. 02 2017.] Dostupné z WWW: <<http://www.mpsv.cz/nahled/cs/7298>>.
- (5) POSLANECKÁ SNĚMOVNA. *Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 359/1999 sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů a další související zákony*. Parlament České republiky. [Online] 29. prosinec 2011. [Citace: 14. únor 2017.]. Dostupné z WWW: <<http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=77502Ě>>.
- (6) SDRUŽENÍ PĚSTOUNSKÝCH RODIN. *Dohody o výkonu pěstounské péče*. Sdružení pěstounských rodin. [Online] 2017. [Citace: 08. 02 2017.] Dostupné z WWW: <<http://www.pestouni.cz/dohody-o-pestounske-peci>>.
- (7) VANČÁKOVÁ, Martina. *Doprovázení pěstounských rodin*. Knihovna náhradní rodinné péče. [Online] 2017. [Citace: 10. 02 2017.] Dostupné z WWW: <<http://www.knihovnanrp.cz/cz/nahradni-rodinna-pece/sluzby-pro-pestouny/doprovazeni-pestounskych-rodin/>>.

- (8) VYSKOČIL, Filip Mgr. *Právní úprava náhradní rodinné péče v České republice*.
Středisko náhradní rodinné péče. [Online] 2014. [Citace: 22. 12 2016.] Dostupné
z WWW:
<http://www.nahradnirodina.cz/files/File/Projekty/Pravni_uprava_NRP_v_CR_2014.pdf>.

Zákony

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Úmluva o právech dítěte

8 Přílohy

8.1 Příloha č. 1 – Formulář žádosti o výkon pěstounské péče

Tiskopis prosím vyplíte čitelně

Žádost o zařazení do evidence žadatelů vhodných stát se osvojiteli / pěstouny / pěstouny na přechodnou dobu

I. Žadatelka:

Příjmení:	Jméno ¹⁾ :	
Rodné příjmení ²⁾ :	Titul před jménem: za jménem:	
Rodné číslo ³⁾ :	Datum narození:	
Místo trvalého pobytu: Obec: ..... Část obce: ..... Ulice: ..... Č. p. 4): ..... Č. orient.: ..... PSČ:		
Cizinec - adresa pobytu: Obec: ..... Část obce: ..... Ulice: ..... Č. p. 4): ..... Č. orient.: ..... PSČ:		
Rodinný stav:	Telefon:	E-mail:

II. Žadatel:

Příjmení:	Jméno ¹⁾ :	
Rodné příjmení ²⁾ :	Titul před jménem: za jménem:	
Rodné číslo ³⁾ :	Datum narození:	
Místo trvalého pobytu: Obec: ..... Část obce: ..... Ulice: ..... Č. p. 4): ..... Č. orient.: ..... PSČ:		
Cizinec - adresa pobytu: Obec: ..... Část obce: ..... Ulice: ..... Č. p. 4): ..... Č. orient.: ..... PSČ:		
Rodinný stav:	Telefon:	E-mail:

Žádám o zařazení do evidence žadatelů vhodných stát se **osvojiteli / pěstouny / pěstouny na přechodnou dobu**^{*)}, v souladu s příslušnými ustanoveními zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

V **případě osvojení**, pokud krajský úřad nezprostředkuje osvojení do 3 let ode dne nabytí právní moci rozhodnutí o zařazení do evidence žadatelů, **souhlasím – nesouhlasím**^{*)} s tím, aby tato žádost byla postoupena Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí za účelem zařazení do evidence pro zprostředkování osvojení dětí z ciziny.

Žádám výlučně o osvojení z ciziny. Ano – Ne^{*)}

¹⁾ Uveďte všechna jména osoby.

²⁾ Kolonku Rodné příjmení vyplíte pouze v případě, že se liší od příjmení.

³⁾ Cizinci, pokud nemají v ČR přiděleno rodné číslo, uvedou v kolonce Rodné číslo v ČR datum narození ve tvaru den, měsíc, rok.

⁴⁾ Pokud je místo čísla popisného přiděleno číslo evidenční, uveďte před číslem písmeno E.

^{*)} Nehodící se škrtněte.

Souhlasím s tím, že orgány sociálně právní ochrany dětí, podílející se na zařazení do evidence žadatelů a na zprostředkování náhradní rodinné péče, jsou oprávněny zajišťovat další potřebné údaje zejména o tom, zda způsobem svého života budu zajišťovat pro dítě vhodné rodinné prostředí, a dále jsou oprávněny kdykoliv zjišťovat, zda nedošlo ke změně rozhodných skutečností uvedených ve spisové dokumentaci.

Dávám souhlas s uchováním a zpracováním osobních údajů a fotokopii osobních dokladů všemi orgány sociálně-právní ochrany, které se budou podílet na zařazení do evidence žadatelů a na zprostředkování náhradní rodinné péče (v souladu se zákonem č. 101/2000 Sb. o ochraně osobních údajů, v platném znění a zákona č. 328/1999 Sb., o občanských průkazech, v platném znění).

Souhlasím s účastí na odborné přípravě k přijetí dítěte do rodiny.

Formulář jsem převezal(a) z oficiálních webových stránek Ministerstva práce a sociálních věcí, nezměnil(a) jsem na něm žádné pevné texty, pouze jsem pravdivě vyplnil(a) kolonky určené k vyplňování.

V	dne	.	.	20
---	-----	---	---	----

podpis žadatelky

V	dne	.	.	20
---	-----	---	---	----

podpis žadatele

K žádosti prosím doložte:

- občan ČR - doklad o státním občanství
- cizinec – doklad o povolení k trvalému pobytu na území ČR nebo o nepřetržitěm přechodném pobytu na území ČR po dobu nejméně 365 dnů podle zvláštního právního předpisu upravujícího pobyt cizinců na území ČR
- občan ČR - opis z evidence Rejstříku trestů – vyžádá obecní úřad s rozšířenou působností
- cizinec - doklad obdobný opisu z evidence Rejstříku trestů vydaný ve státech, ve kterých se žadatel zdržoval nepřetržitě déle než 3 měsíce v době od dovršení patnáctého roku věku do podání žádosti – doloží žadatel
- zpráva o zdravotním stavu praktického lékaře předložena žadatelem
- dotazník obsahující další osobní údaje žadatele, údaje o ekonomických a sociálních poměrech, údaje o osobách žijících v domácnosti žadatele, představy o dítěti

Formuláře žádosti naleznete na internetové adrese <http://www.mpsv.cz>.